

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน” โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ จำนวน 15 ครอบครัว ในครั้งนี้ผู้ศึกษาสามารถนำเสนอผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 ครอบครัว เป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์ 15 กรณี

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 สรุปข้อเสนอแนะของกรณีศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์

กรณีศึกษาที่ 1 ครอบครัวน้องปักเป้า (นามสมมุติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ปักเป้าเป็นนักเรียนหญิง เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาคีตศิลป์สากล เพราะชอบร้องเพลง น้องปักเป้าอยู่กับคุณแม่เพียง 2 คน บ้านอยู่ในอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม เป็นบ้านจัดสรร ลักษณะเป็นบ้านแฝดชั้นเดียว มีบริเวณบ้านเป็นสนามหญ้าเล็ก ๆ ไร่ปลูกต้นไม้ มีโต๊ะหินสีขาวเอาไว้นั่งเล่น นั่งคุยกับคุณแม่หลังเลิกเรียน น้องปักเป้าออกจากบ้านเพื่อไปโรงเรียนเวลา 07.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 16.30 น. โดยอาศัยเดินทางไปกับเพื่อนสนิท โดยใช้เวลาเดินทางไม่นาน เพราะรถไม่ติด

กิจกรรมที่มักทำหลังเลิกเรียนก่อนกลับบ้านคือทำการบ้านและทบทวนบทเรียนทุกวิชา เมื่อกลับถึงบ้านน้องปักเป้าจะทำงานบ้านที่ได้รับมอบหมาย จากนั้นจึงเล่นอินเทอร์เน็ตและดูทีวี ส่วนวันหยุดเสาร์อาทิตย์มักออกไปเที่ยวกับคุณแม่ หากมีเวลาว่างก็จะเล่นอินเทอร์เน็ต

กิจกรรมที่ทำร่วมกับคุณแม่นอกจากการไปเที่ยวแล้ว ปักเป้ายังได้ช่วยคุณแม่ทำขนมซึ่งเป็นอาชีพเสริม เพื่อส่งขายเวลามีลูกค้าสั่ง รวมทั้งพาสุนัขไปเดินเล่นด้วยกันตอนเย็น ๆ ปักเป้ามองตนเองผ่านการให้สัมภาษณ์ว่าตนเองมีความรับผิดชอบดีและทำหน้าที่ตามที่ตกลงไว้

กับเพื่อน พ่อแม่ และครู ได้อย่างดี มีวินัยในเรื่องการเรียน มักทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อยก่อนออกไปเที่ยวเล่นเสมอ ให้ความสำคัญกับการศึกษาเล่าเรียน และยอมรับความผิดพลาดของตนเอง ทักทายผู้ใหญ่โดยยกมือไหว้เสมอ มีมารยาทในการฟัง ไม่พูดจาสอดแทรกในขณะสนทนา ในด้านการใช้จ่าย มักใช้จ่ายเงินด้วยการซื้อของที่เห็นว่าน่ารัก ตามสมัยนิยม โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความจำเป็น และไม่ได้ระมัดระวังในการทูลถามของใช้เพราะไม่ได้คำนึงว่าจะมีใครนำไปใช้ต่อ นอกจากนี้นักเรียนยังให้สัมภาษณ์ว่านักเรียนมักบริจาคเงินช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีการขอเรียกรายเงิน แต่ไม่ค่อยได้อาสาช่วยครูถือของเนื่องจากไม่ค่อยมีโอกาส นอกจากนี้ นักเรียนมีความเชื่อว่าการพูดปดนั้นเป็นบาป และการโกหกจะทำให้ตนทรก บักเป่ายึดแม่เป็นแบบอย่างในเรื่องของความซื่อสัตย์ และความมีระเบียบวินัย

ครูดา (นามสมมติ) ประเมินว่าบักเป่ามีภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ความรับผิดชอบอยู่ในเกณฑ์พอใช้ เนื่องจากไม่ค่อยส่งการบ้าน ต้องให้ครูคอยเตือนเป็นคนพูดเก่งและพูดจาเสียงดัง แต่กิริยามารยาทเรียบร้อยดี

แป้ง (นามสมมติ) เพื่อนของบักเป่ากล่าวถึงบักเป่าว่า “เค้าเป็นคนพูดเก่ง ร่าเริงแจ่มใส ตั้งตื้อ แต่ขี้ไวยวาย แล้วยิ่งกินจุ” และนอกจากนี้ แป้งซึ่งสนิทสนมกับน้องบักเป่าตั้งแต่ ม.2 เล่าว่า หลังเลิกเรียนบักเป่ามักใช้เวลาไปกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ หรือเฝ้าร้านเช่าดีวีดีให้กับพี่ข้างบ้าน บักเป่าเคยพูดถึงครอบครัวของตนเองให้น้องแป้งฟังว่า พ่อกับแม่ชอบทะเลาะกัน จึงต้องแยกทางกัน พ่ออายุน้อยกว่าแม่ เป็นคนจีนและชอบแต่งตัวหล่อ ส่วนแม่อยู่ข้างนอกไม่ค่อยพูด แต่พอกลับมาบ้านก็ชอบบ่น แป้งยอมรับว่าบักเป่าเคยถูกครูลงโทษหลายครั้ง เนื่องจากโดดเรียนและไม่ส่งงาน บางครั้งถูกครูลงโทษเพราะทำเสียงดัง บักเป่าเคยชวนแป้งโดดเรียนเพื่อไปเดินห้างด้วย เมื่อถามถึงนิสัยที่แป้งอยากให้บักเป่าปรับปรุงตนเอง แป้งตอบว่า “อยากให้เห็นเค้าเลิกเอาแต่ใจตัวเอง แล้วยิ่งเลิกพูดข่มเพื่อนคะ”

จากการสังเกตของผู้ศึกษา เห็นว่า บักเป่าแต่งกายดูกระเปียบและสะอาดสะอ้าน ทักทายผู้ศึกษาด้วยการยกมือไหว้ พูดจาด้วยความสุภาพไพเราะ และจากการที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสนานข้าวร่วมโต๊ะกับบักเป่า ผู้ศึกษาจึงได้สังเกตเห็นว่าบักเป่าไม่รบกวนคนอื่นหลังรับประทานอาหารเสร็จ และไม่ใช้ช้อนกลางขณะรับประทานอาหารร่วมกับเพื่อน ๆ

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง อายุ 42 ปี เป็นมารดาของบักเป่า สถานภาพสมรส ปัจจุบันแยกกันอยู่กับสามี การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐม มีรายได้รวมในครอบครัว 20,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 1 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือน

เดือนละ 10,000 บาท ประกอบอาชีพรับจ้าง มีเวลาทำงานที่แน่นอน คือ วันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 07.30-16.00 น. เดินทางออกจากบ้านเพื่อไปทำงานในช่วงเช้าเวลา 05.00 น. และกลับถึงบ้านเวลาประมาณ 18.00 น. โดยนั่งมอเตอร์ไซค์รับจ้างออกไปยังป้ายรถเมล์ และนั่งรถเมล์ไปทำงาน ซึ่งคุณแม่ใช้เวลาเดินทางเกือบสองชั่วโมงในการไปทำงาน

กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือเตรียมกับข้าวให้ลูก โดยบางวันอาจจะซื้อมาจากร้านขายกับข้าวในละแวกบ้าน หรือบางวันก็ทำกับข้าวให้ลูกด้วยตนเอง พาสุนัขไปเดินเล่นร่วมกับลูก และช่วยลูกทำการบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบ้านที่เป็นงานฝีมือ คุณแม่ไม่ได้เดินทางไปรับ-ส่งน้องปึกเป่าที่โรงเรียนด้วยตนเองเนื่องจากโรงเรียนและสถานที่ทำงานอยู่คนละเส้นทาง โดยคุณแม่จะออกจากบ้านก่อนตอนเช้ามีด จึงทำให้คุณแม่มีเวลาพบปะกับน้องปึกเป่าในช่วงหลังเลิกเรียนโดยใช้เวลาดังกล่าวในการพาสุนัขไปเดินเล่นร่วมกัน นอกจากนั้น คุณแม่ยังมีโอกาสได้ใช้เวลาร่วมกับน้องปึกเป่า ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยการพาไปไหว้พระ เที่ยวตลาดน้ำ พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เมื่อว่างจากการทำขนมส่งขายเพื่อหารายได้พิเศษ โดยคุณแม่มักชวนให้น้องปึกเป่าช่วยทำขนมด้วย เพื่อฝึกให้น้องรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรู้คุณค่าของเงินที่หามาได้

ในการตอบคำถามและให้สัมภาษณ์ คุณแม่ของน้องปึกเป่าตอบคำถามอย่างละเอียดทุกข้อคำถามทั้งในแบบสอบถามและในการสัมภาษณ์

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของปึกเป่า เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูกตั้งแต่วัย 3-5 ขวบ โดยเน้นให้มีเมตตา กรุณา รักสัตว์ และตั้งใจเรียน โดยมีวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมดังนี้

3.1 หากเห็นลูกแก่งหรือตีสุนัขแรง ๆ ก็จะทำให้กลัวว่าถ้าเราเกิดมาเป็นสุนัขบ้างและโดนคนอื่นรังแก เราก็จะเจ็บเหมือนกัน สุนัขเป็นสัตว์เดรัจฉานแต่เราเป็นคน ย่อมรู้สึกนึกคิดดีกว่าสัตว์ เพราะฉะนั้นเราควรให้อภัยสุนัข และนึกถึงใจเขาใจเรา

3.2 ตั้งใจฟังเรื่องที่ลูกเล่าถึงเพื่อนที่โรงเรียนที่มีปัญหาให้ฟังและเมื่อฟังจบแม่จะเปรียบเทียบเพื่อเป็นตัวอย่างและใช้โอกาสนั้นในการสั่งสอนอบรม เช่น เมื่อลูกพูดถึงเพื่อนที่หนีออกจากบ้านและไม่ไปโรงเรียนแต่ไปอยู่กับแฟน แม่จะบอกว่าที่บ้านมีให้ทุกอย่าง การมีแฟนโดยยังไม่ถึงวัยอันควรจะทำให้เราลำบาก การเรียนหนังสือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะแม่ไม่ได้อยู่กับลูกตลอดชีวิต ให้ดูตัวอย่างจากชีวิตการแต่งงานของแม่ อนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนสมบัติที่แม่จะ

ให้ได้ก็คือการเรียน ลูกต้องคิดว่าสิ่งที่เพื่อนทำแม่เขาต้องเสียใจและตนเองก็ต้องเสียใจ ถ้าอยากมีชีวิตที่ดีก็ต้องตั้งใจเรียน

3.3 ให้รางวัลเมื่อทำดี เช่น เมื่อสอบได้คะแนนดีก็จะพาไปซื้อเสื้อผ้า หรือให้สิ่งของที่ลูกอยากได้ถ้าราคาไม่แพงจนเกินไป หรือบางครั้งมักชมเชยด้วยคำพูด

3.4 ทำโทษเมื่อลูกทำผิด เช่น ในความผิดครั้งแรกจะใช้วิธีไม่พูดด้วยไม่ให้ไปเที่ยว หรือไม่ให้เล่นอินเทอร์เน็ต และหากมีความผิดซ้ำอีกก็จะเป็นการดูว่าตักเตือน โดยจะไม่ใช้การตีหากไม่ใช่ความผิดที่รุนแรง

3.5 ชักชวนลูกไปทำบุญที่วัดเมื่อมีโอกาสเสมอ ๆ

และเมื่อผู้ศึกษาสอบถามน้องปักเป่าในเรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ปักเป่าเล่าให้ฟังว่า แม่มักพาไปทำบุญที่วัดเสมอ ๆ และให้ช่วยเลือกซื้อสิ่งของที่ใส่บาตรด้วยตนเองบ่อย ๆ นอกจากนี้แม่ยังชี้แจงให้เข้าใจถึงบาปจากการทำผิดศีล 5 ข้อ และเมื่อปักเป่าทำความผิดหรือทำอะไรไม่สำเร็จ แม่จะไม่ซ้ำเติมแต่จะให้กำลังใจ แม่ไม่เคยผิดนัดกับปักเป่าเลยและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมชุมชนและกิจกรรมโรงเรียนเสมอ ๆ และเมื่อมีกิจกรรมที่บ้าน แม่จะเรียกให้เข้าไปช่วยและร่วมกิจกรรมทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเล่าถึงพฤติกรรมการจับจ่ายใช้สอยของคุณแม่ว่ามักใคร่ครวญถึงประโยชน์อย่างถี่ถ้วนทุกครั้ง

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของปักเป่า กล่าวถึงปัญหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว ดังนี้

4.1 คนในสังคมปัจจุบันนิยมวัตถุ และมีความเห็นแก่ตัว และนี่ถึงแต่ประโยชน์ของตนเป็นหลัก

4.2 ปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากมาย ทำให้มีการสื่อสารที่ไร้พรมแดน

4.3 คนในสังคมมีค่านิยมที่ผิด ๆ เช่น ต้องใช้ของที่มียี่ห้อแพง ๆ

4.4 สังคมไทยปัจจุบันรับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมไทย

4.5 วุฒิกวาระของเด็ก ที่ขาดประสบการณ์ และกระทำการโดยไม่ยั้งคิด บวกกับธรรมชาติของวัยรุ่นซึ่งอยากรู้อยากเห็น

4.6 สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว

4.7 การที่ผู้ปกครองไม่สามารถไปไหนมาไหนกับลูกได้ทุกแห่ง ตลอดเวลา เนื่องจากลูกก็ต้องมีสังคมของเขา

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.1 โรงเรียน ผู้บริหาร และครูอาจารย์ ต้องปลูกฝังและเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน

5.2 กระทรวงศึกษาธิการควรใส่เนื้อหาในบทเรียนและจัดกิจกรรมอบรมผู้บริหารของสถานศึกษาทั่วประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและใช้ได้จริงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

5.3 สื่อต่าง ๆ เช่นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วาสาร ควรมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้น

5.4 รัฐบาลต้องรณรงค์อย่างจริงจัง และต่อเนื่องในโครงการเรียนฟรี และให้มีคุณภาพ

5.5 หน่วยงานเอกชนควรทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคม ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ธุรกิจอย่างเดียวจนถึงเยาวชนในสังคม เช่น สถานเริงรมย์ ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านเกม ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 2 ครอบครัวน้องรัช (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

รัช เป็นนักเรียนชาย เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาโขนอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครกับแม่และพี่ชาย แม่มีอาชีพขายกับข้าว ซึ่งบางครั้งรัชจะออกไปช่วยแม่ล้างจานที่ร้านด้วย รัชออกจากบ้านเพื่อมาโรงเรียนเวลา 05.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 17.00 น. โดยนั่งแท็กซี่มาพร้อมเพื่อน

กิจกรรมที่รัชมักทำหลังเลิกเรียนก่อนกลับบ้านคือเล่นกับเพื่อน ๆ และเมื่อกลับถึงบ้านแล้วรัชจะเล่นคอมพิวเตอร์ ส่วนในวันเสาร์รัชจะออกไปรับงานแสดงข้างนอก โดยได้รับค่าจ้างครั้งละ 700 บาท โดยเล่าว่าเงินที่เงินที่ได้มาจะเก็บไว้ใช้เองส่วนหนึ่ง และแบ่งให้แม่อีกส่วนหนึ่ง ส่วนในวันอาทิตย์รัชจะใช้เวลาร่างในการทำงานบ้านและเล่นคอมพิวเตอร์ รัชจะได้พบกับแม่ในช่วงเย็นหลังจากที่แม่กลับจากร้าน ซึ่งรัชจะนำน้ำดื่มมาให้แม่เป็นกิจวัตร โดยเล่าว่าเห็นแม่กลับมาเหนื่อย ๆ จึงนำน้ำไปให้ โดยแรก ๆ แม่ต้องบอกให้ทำ จนกลายเป็นกิจวัตรและรู้หน้าที่ของตน หากวันใดไม่ได้นำน้ำมาให้เมื่อแม่กลับถึงบ้าน ก็จะไม่โดนบ่นว่า กิจกรรมที่รัชได้ทำร่วมกับแม่ในแต่ละวันคือการรับประทานอาหารเย็นร่วมกันในเวลา 19.00 น. เท่านั้น

รัช มองตนเองผ่านการให้สัมภาษณ์ว่า ตนเองรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายในบางครั้งคราว ส่งรายงานและการบ้านไม่ตรงเวลา และเที่ยวเล่นโดยไม่คำนึงว่าทำการบ้านเสร็จ

ครบถ้วนแล้วหรือไม่ ยอมรับว่าความล้มเหลวมาจากความผิดพลาดของตนเอง ฟังเมื่อผู้อื่นพูดเป็นบางครั้งคราว ในด้านการใช้จ่าย รัชจะซื้อของใช้ส่วนตัวเท่าที่จำเป็น โดยมีรายได้พิเศษจากงานแสดงทำให้มีเงินเก็บและแบ่งเงินที่ได้มาส่วนหนึ่งให้แม่ทุกสัปดาห์ และหากมีเงินค่าขนมเหลือในแต่ละวันก็จะหยอดกระปุกเก็บไว้และนำเงินฝากธนาคาร ซึ่งตนเองทำเช่นนี้จนเป็นนิสัย ยอมรับว่าตนเองพูดปดในบางครั้งหากคำพูดนั้นทำให้ตนเองได้ประโยชน์

รัช ยกตัวอย่างว่า เคยเล่นเกมอยู่กับเพื่อนและไม่อยากให้แม่รู้ เมื่อแม่โทรถามก็ตอบว่าทานหมูกระทะกับเพื่อนอยู่ สาเหตุที่โกหกเพราะ “กลัวแม่ตำ” นอกจากนี้ ยังมีเคยมีเรื่องทะเลาะกับเพื่อน เนื่องจากชวนเพื่อนไปซื้อของแต่เพื่อนไม่ไปเพราะเล่นเกมอยู่ รัชโกรธเพื่อนมากและยอมรับว่าอยากเข้าไปชก แต่ได้แค่คิด ไม่เคยเข้าไปทำร้ายใคร หากมีเรื่องทะเลาะกันก็จะเลี้ยงโดยการเดินหนีเพราะ “เพื่อนบอกว่าถ้าโกรธใครก็ให้เดินหนี” รัชบอกว่าดูตัวอย่างจากแม่ในเรื่องของความอดทน ขยันหมั่นเพียร และความประหยัดอดออม

ครูเพ็ญพูดถึงรัชว่า “ความประพฤติไม่ค่อยดี ไม่ตั้งใจเรียน โดดเรียน ความรับผิดชอบน้อย ไม่ค่อยทำงาน ต้องกระตุ้นด้วยไม้กอน แต่ไม่เกร มีปัญหาเฉพาะเรื่องไม่ยอมทำงานส่งเท่านั้น ชอบสนุกสนาน ไม่ตรงต่อเวลา พูดปดในบางครั้ง” โดยครูยกตัวอย่างให้ฟังว่า หากครูฝากเชิญให้ผู้ปกครองมาพบเพื่อให้รับทราบว่าเขาไม่ส่งงาน เขาก็จะไม่ยอมไปบอก นอกจากนี้ ครูได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เด็กอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันแต่ไม่เคยนำเรื่องที่บ้านมาปรึกษากับคุณครูเลย เด็กอยู่กับแม่ ส่วนผู้ปกครองของเด็กก็ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนดี ให้ความรักเอาใจใส่กับเด็กดี แต่ตัวของเขาไม่เอาใจใส่เอง ครูประเมินว่ามีภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์พอใช้

ริน (นามสมมติ) เพื่อนของรัช ซึ่งรู้จักกันเมื่อเรียนชั้น ม. 3 เล่าถึงรัชว่า “นิสัยดีแต่บางครั้งออกจะกวน ๆ บางครั้งก็ไม่มีมารยาทรับมิตรคบเท่าไร” หลังเลิกเรียน รัชมักใช้เวลาในการช้อปปิ้งและคุยเล่นกับเพื่อน ๆ แต่ไม่เคยเล่าเรื่องที่บ้านให้เพื่อนฟัง รินเพิ่มเติมว่า รัชถูกครูทำโทษเป็นประจำเพราะไม่ส่งงาน โดดเรียน คุยเล่นในห้องเรียน และไม่ลงชื่อเข้าเรียน

จากการสังเกตและสัมภาษณ์รัช ผู้ศึกษาพบว่า รัชไม่ได้นำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาฝากไปให้ผู้ปกครองกรอกแต่กลับลอกข้อมูลจากผู้ปกครองของเพื่อนคนหนึ่ง ทำให้ข้อมูลของผู้ปกครองที่ได้ไม่ตรงกับที่รัชได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟังแต่แรก กล่าวคือ รัชให้สัมภาษณ์ว่าแม่ขายกับข้าว แต่แบบสอบถามข้อมูลส่วนของผู้ปกครอง กลับตอบว่า ประกอบอาชีพพนักงานบัญชีอยู่ที่บริษัทรับทำบัญชีแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังได้ยินคำที่รัชใช้แทนตนเองขณะพูดกับเพื่อนว่า “กู”

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณแม่ของรัช อายุ 45 ปี สถานภาพสมรสโดยแยกกันอยู่กับสามี การศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษา อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีรายได้รวมในครอบครัว 10,000-20,000 บาท ต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 2 คนคือรัชและพี่ชาย โดยอยู่ในวัยศึกษาทั้งคู่ ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 10,000 บาท ประกอบอาชีพค้าขาย โดยขายกับข้าว โดยเช่าร้านในย่านใจกลางเมือง ขายของทุกวัน ตั้งแต่เช้าถึงเย็น ออกจากบ้านตั้งแต่ ตี 3 เพื่อเตรียมของ และกลับถึงบ้านเวลาประมาณ 18.00 น. กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือทำงานบ้านและพักผ่อน ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้เดินทางไปรับ-ส่งลูกที่โรงเรียนด้วยตนเองเนื่องจากต้องเตรียมของสำหรับขายแต่เช้าตรู่ และเห็นว่าลูกเป็นเด็กผู้ชายสามารถดูแลตนเอง ลูกจะออกจากบ้านเวลาประมาณ 5.00 น. โดยรถแท็กซี่กับเพื่อน ๆ จึงทำให้มีเวลาพบปะกับนักเรียนในช่วงหลังเลิกเรียน ซึ่งไม่ค่อยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันมากนักเนื่องจากตนเองอ่อนเพลียจากการทำงาน และต้องการพักผ่อน โดยจะมีเวลาที่ได้พบปะพูดคุยและใช้เวลาร่วมกันในช่วงทานอาหารเย็น

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของรัช เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนตั้งแต่เริ่มจำความได้ โดยมีวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมดังนี้

3.1 ฝึกให้ลูกสวดมนต์ก่อนนอน

3.2 แนะนำหนังสือที่มีเนื้อหาอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูก เช่น หนังสือนิทานสอนใจ

3.3 ชมเซซด้วยคำพูดเมื่อลูกทำความดี ซึ่งรัชจำได้ว่าแม่เคยกล่าวชมเซซครั้งหนึ่งที่ตอนที่รัชเข้าไปช่วยพี่ชายที่ได้รับอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ล้มคว่ำ และรัชช่วยโทรไปบอกแม่

3.4 ทำโทษเมื่อลูกทำผิด โดยการว่ากล่าวตักเตือน

3.5 ชักชวนลูกไปทำบุญในวันพระ

3.6 เมื่อเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี ก็จะอบรมสั่งสอนลูกทันที

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของรัช เห็นว่าสังคมรอบตัวของเด็ก เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากคุณแม่ไม่ค่อยมีเวลาได้อยู่กับน้องใกล้ชิด แม้ว่าแม่จะชวนให้รัชออกไปช่วยงานที่ร้านในวันหยุดของเขา แต่เขาก็มักจะออกไปเล่นเกมที่ร้านคอมพิวเตอร์แถวร้านตลอด จึงทำให้รัชมีชีวิตอยู่ในสังคมนอกบ้าน มากกว่าในบ้าน โดยแม่รับทราบถึงปัญหาของรัชที่โรงเรียนเป็นอย่างดี

เพราะบางครั้งก็โดนครูเชิญไปพบเรื่องความประพฤติของรัช ซึ่งก็จะไปพบครูตามที่ครูนัดทุกครั้ง เพราะตระหนักดีว่าตนเองไม่ค่อยมีเวลาดูแลลูกเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่อยากเอาใจใส่เค้าให้มากกว่านี้

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

คุณแม่ของรัชมีความเห็นว่า คนในครอบครัวต้องช่วยกันในเรื่องการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

กรณีศึกษาที่ 3 ครอบครัวน้องมงคล (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

มงคล เป็นนักเรียนชาย ได้รับทุนเรียนฟรีจนจบชั้นมัธยมศึกษา จากการประกวดเขียนเรียงความ เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาดุริยางคศิลป์ มีพี่น้อง 2 คน ผู้อบรมเลี้ยงดูคือมารดาเพียงคนเดียว บ้านของมงคลอยู่ในจังหวัดนครปฐมแต่ตนเองพักอยู่หอพักภายในโรงเรียน ซึ่งจัดให้กับนักเรียนที่บ้านไกลและเดินทางมาเรียนไม่สะดวก มงคลกลับบ้านที่นครปฐมในวันศุกร์ โดยรถประจำทาง และจะออกจากบ้านตั้งแต่ 05.30 น. เพื่อมาโรงเรียนในเช้าวันจันทร์

กิจกรรมที่ชอบทำหลังเลิกเรียนคือการเล่นกีฬาและทำการบ้าน โดยนักเรียนเห็นว่าตนเองมีความรับผิดชอบดีมากและทำหน้าที่ตามที่ตกลงไว้กับเพื่อน พ่อแม่ และครู ได้อย่างดี มีวินัยในเรื่องการเรียน มักทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อยก่อนออกไปเที่ยวเล่นเสมอ ให้ความสำคัญกับการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ มีมารยาทในการฟัง ไม่พูดจาสอดแทรกในขณะสนทนา

การแต่งกายถูกระเบียบและสะอาดสะอาดอ่าน วินัยในโต๊ะอาหารดี รวบซ้อนล้อมหลังรับประทานเสร็จ ด้านความประหยัด นักเรียนให้สัมภาษณ์ว่าใช้จ่ายซื้อของส่วนตัวเท่าที่จำเป็น และมีเงินเหลือเก็บออม รักษาสมบัติของโรงเรียนเหมือนเป็นของตนเอง นอกจากนี้นักเรียนมักช่วยเหลือเพื่อนด้วยความเต็มใจเสมอ รู้จักให้อภัยผู้ที่ทำผิดพลาด ไม่เคยรังแกสัตว์ ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต นักเรียนจะไม่พูดปดแม้ว่าการพูดปดนั้นจะช่วยให้ตนเองได้ประโยชน์ก็ตาม และหากเก็บสิ่งของได้ก็จะนำไปคืนเจ้าของหรือคุณครู

ครูผู้ดูแลกล่าวถึงมงคลว่า มีบุคลิกที่ร่าเริง เรียบร้อย เจียมขี้นเป็นบางครั้งรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายที่โรงเรียนดีมาก เป็นหัวหน้าชั้นเรียน รู้จักแบ่งเวลา รักเพื่อน มีความเป็นผู้นำ ชอบเล่นกีฬา โดยมักพบเจอที่โรงยิมหลังเลิกเรียน

ก๊อ (นามสมมติ) เพื่อนของมงคล กล่าวว่า มงคลเป็นคนเจียม แต่เฮฮาเป็นบางอารมณ์ ใจกว้าง เดาอารมณ์ยาก เครียดง่าย แต่ใจดี เป็นเพื่อนที่ดี ช่วยเหลือเพื่อนเสมอ รักเพื่อน

แต่ชี้เหนี่ยว หลังเลิกเรียนมวงคลมักเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ ไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียน ไม่เคยเล่าเรื่องที่บ้านให้เพื่อนฟัง แต่ลักษณะเหมือนมีปัญหาแต่ไม่ยอมพูด

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณแม่ของมวงคล อายุ 43 ปี เป็นมารดาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง สถานภาพสมรสโดยแยกกันอยู่กับสามี การศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษา อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐม มีรายได้รวมในครอบครัว 10,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 2 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 9,500 บาท ประกอบอาชีพรับจ้าง ทำงานเป็นกะ 6 วันต่อสัปดาห์ กะเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา 07.00-16.00 น. และกะเย็นตั้งแต่เวลา 18.00-03.00 น. เดินทางไปทำงานโดยขับรถมอเตอร์ไซด์ กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือพักผ่อนด้วยการนอนฟังเพลง ดูโทรทัศน์ กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับลูก ๆ คือการทำงานบ้าน และนอนดูโทรทัศน์ร่วมกันในวันหยุด ส่วนในวันธรรมดา ลูกจะอยู่ที่หอพักในโรงเรียน ทำให้มีกิจกรรมร่วมกันได้เฉพาะในวันหยุดเท่านั้น

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

แม่ของมวงคล เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนตั้งแต่ช่วงที่ลูกเริ่มถามคำถามเป็น โดยการชี้แนะให้เห็นญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่นที่ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทุกครั้ง และมักอบรมให้ลูกช่วยเหลือเพื่อนเท่าที่ทำได้และให้อภัยแก่คนอื่น หากลูกทำผิดหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอน ก็จะไม่เรียกมาถามเหตุผล แต่หากลูกยังเถียงและไม่ทำตามก็จะใช้วิธีเฉยและปล่อยให้คิดเอง เมื่อลูกคิดได้และทำตัวดีขึ้นก็จะกลับมาพูดคุยตามปกติ

มวงคลเล่าถึงเรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองว่า แม่มักพาไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญของครอบครัว และสอนให้สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนจนเป็นนิสัย โดยมวงคลยึดแบบอย่างจากแม่ในเรื่องความมีระเบียบวินัย ความประหยัด และความซื่อสัตย์สุจริต

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของมวงคล กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว คือสิ่งแวดล้อม และสื่อต่าง ๆ ที่เด็กได้รับรู้และได้เห็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งเด็กอาจเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ ทั้งในเรื่องที่ดีและไม่ดี นอกจากนี้ เพื่อนที่เกเรที่โรงเรียน ก็อาจชักนำให้ลูกหลงผิดได้

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ผู้ปกครองต้องคอยดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างใกล้ชิด และพยายามสังเกตพฤติกรรมของลูกและพูดคุยกับลูกในทุกเรื่อง สร้างความมั่นใจให้กับลูกและเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้ลูกได้

กรณีศึกษาที่ 4 ครอบครัวน้องเกีต (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

เกีต เป็นนักเรียนหญิง เข้าเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่ ชั้น ม.1 ในสาขาดุริยางค์สากล อาศัยอยู่กับมารดา บิดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุ 5 ปี พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เดินทางไป-กลับโรงเรียนโดยรถประจำทาง ออกจากบ้านตั้งแต่เวลาประมาณ 06.15 น. และกลับถึงบ้านเวลาประมาณ 16.30 น. กิจกรรมที่มักทำหลังเลิกเรียนคือเล่นคอมพิวเตอร์ และเรียนพิเศษในวันหยุด เกีตเล่าว่าเนื่องจากคุณแม่เลิกงานไม่เป็นเวลา บางวันต้องกลับบ้านดึก ทำให้เกีตถึงบ้านก่อนคุณแม่เป็นเวลานาน แต่เกีตก็ยังกลับบ้านเป็นเวลาและไม่เถลไถลออกนอกนอกลูกนอกทาง

เกีต มองตนเองว่าขาดความอดทนอดกลั้น มักไม่เข้าแถวรอตามลำดับก่อนหลัง แต่รับผิดชอบดีและทำหน้าที่ตามที่ตกลงไว้กับแม่ และครู ได้เป็นอย่างดี มีวินัยในเรื่องการเรียน ยอมรับความผิดพลาดของตนเอง ทักทายผู้ใหญ่โดยยกมือไหว้เสมอ มีมารยาทในการฟัง ไม่พูดจาสอดแทรกในขณะสนทนา ไม่เคยทำร้ายสัตว์หรือระบายอารมณ์โกรธใส่สัตว์ และนักเรียนจะไม่โกหกแม้การโกหกนั้นจะช่วยให้ได้ประโยชน์ก็ตามเนื่องจากกลัวแม่ดู และได้รับการสั่งสอนอบรมมาว่าเป็นบาป และถ้าโกหกจะต้องตกนรกในด้านความประหยัด เกีตให้สัมภาษณ์ว่ามักใช้จ่ายเงินด้วยการซื้อของตามสมัยนิยม โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความจำเป็น นอกจากนี้ผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่าเกีตเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ไม่ดูดยาย โดยเอ่ยปากอาสาช่วยเหลือเพื่อนด้วยการให้ยืมปากกา ดินสอระหว่างการตอบแบบสอบถาม การแต่งกายถูกระเบียบและสะอาดสะอ้าน

ครูดาเล่าว่าเกีตเป็นที่รักของเพื่อน ๆ มีน้ำใจ เป็นที่ไว้วางใจของครู เพราะมอบหมายให้ทำงานได้ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายดี มีบุคลิกน่ารัก

ริน เพื่อนของเกีต พูดถึงเกีตว่าเป็นคนน่ารัก อารมณ์ดีตลอดเวลา เมื่อโกรธเพื่อนก็จะไม่โกรธนาน ไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียนเลย และไม่เคยผิดนัดกับเพื่อน หลังเลิกเรียน เกีตมักพูดคุย และเล่นกับเพื่อนที่โรงเรียนก่อนกลับบ้าน และหากรินจะต้องขอความช่วยเหลือจากเกีต ก็มักเป็นเรื่องการเรียน และการทำรายงาน เพราะเกีตเป็นคนทำงานเร็ว เสร็จตรงเวลาเสมอ

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณแม่ของเกีต อายุ 50 ปี สถานภาพสมรส สามีเสียชีวิตตั้งแต่บุตรอายุ 5 ขวบ การศึกษาสูงสุดระดับอนุปริญญา มีรายได้รวมในครอบครัว 30,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ใน

อุปการะ 1 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 20,000 บาท อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ ทำงานเป็นกะ 4 วันต่อสัปดาห์ เดินทางไปทำงานโดยรถยนต์ส่วนตัว กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับบ้านคือทำงานบ้านและพักผ่อน กิจกรรมที่มักทำในวันหยุดคือทำงานบ้าน ดูแลบุพการี ไปปฏิบัติธรรม เป็นต้น คุณแม่ไม่ได้เดินทางไปรับ-ส่งเด็กที่โรงเรียนด้วยตนเองเนื่องจากโรงเรียนและสถานที่ทำงานอยู่คนละเส้นทางและเวลาไม่ตรงกัน จึงทำให้มีเวลาพบปะกับนักเรียนในช่วงเช้าก่อนไปโรงเรียนหรือตอนเย็นหลังเลิกเรียนในบางวัน แล้วแต่เวลาทำงานในแต่ละวัน และยังมีโอกาสได้ใช้เวลากับนักเรียนในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยการพาไปเดินเล่นเที่ยวห้างสรรพสินค้า

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

แม่ของเก็ด เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เก็ดตั้งแต่ช่วง 9-12 ปี เน้นให้มีสติในการดำรงชีวิตโดยใช้วิธีการปฏิบัติธรรมเข้าช่วย และมีวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการค่อย ๆ ปล่อยให้ลูกซึมซับคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวันไปเรื่อย ๆ โดยลูกไม่รู้ตัว และให้คำปรึกษากับลูกในทุกเรื่องพร้อมชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด และสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ หากลูกทำความดีก็จะมีคำชมเชยเป็นรางวัลให้ หากลูกดีหรือไม่เชื่อฟังก็จะไม่พูดด้วยและลูกก็จะรู้ตัวเอง

ส่วนเก็ด กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองว่า แม่มักพาไปทำบุญที่วัดเสมอ ๆ และชี้ให้เข้าใจถึงบาปกรรมจากการทำผิดศีล 5 ข้อ ให้เก็ดช่วยเลือกซื้อของที่ใส่บาตรด้วยตนเองบ่อย ๆ ชี้แจงให้เข้าใจถึงบาปจากการทำผิดศีล 5 ข้อ และสอนให้สวดมนต์ก่อนนอนเสมอ นอกจากนี้ยังเก็ดยึดคุณแม่เป็นแบบอย่างในเรื่องของความอดทนอดกลั้น ความประหยัดและความโอบอ้อมอารี มีเมตตา

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของเก็ดกล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวที่พบคือการขาดความอดทนอดกลั้นของเด็ก ทำให้ไม่สนใจในเรื่องใด ๆ นาน

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

หน่วยงานที่ควรช่วยดูแลในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้แก่ สถานศึกษาต่าง ๆ เนื่องจากเด็กต้องอยู่ในสถานศึกษาเป็นเวลานาน

กรณีศึกษาที่ 5 ครอบครัวน้องกบ (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

กบ เป็นนักเรียนหญิง อาศัยอยู่กับมารดา บิดาเสียชีวิตแล้ว สภาพที่อยู่อาศัยเป็นทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้น ในหมู่บ้าน พื้นที่ประมาณ 30 ตารางวา ไม่มีสนามหน้าบ้าน ไม่มีรถยนต์หรือมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว ตัวบ้านอยู่ใกล้กับตลาดสดซึ่งเป็นสถานที่ประกอบอาชีพของคุณแม่ กบ เดินทางไปโรงเรียนโดยรถตู้โดยสาร ออกจากบ้านตั้งแต่เวลา 06.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 17.30 น. กิจกรรมที่กบมักทำหลังเลิกเรียนคือทำการบ้าน และดูโทรทัศน์ ส่วนในวันหยุดเสาร์อาทิตย์นั้น กบก็มักจะดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ทำงานบ้าน และเล่นคอมพิวเตอร์และรับงานแสดงในบางโอกาส

กบ มองว่าตนเองมีความรับผิดชอบงานที่สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายเป็นบางครั้ง และรีบทำการบ้านให้เสร็จก่อนไปเที่ยวเล่นเป็นบางครั้ง เป็นผู้ยอมรับความผิดพลาดของตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่เคยไว้วางใจหรือส่งเสียงดังในที่สาธารณะ ในด้านการใช้จ่ายเงิน กบรู้จักใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น และออมส่วนที่เหลือ เลือกซื้อของที่ใช้ได้นานเป็นบางครั้ง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์? กบไม่ค่อยได้บริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น และมักไม่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงหากไม่ได้รับสิ่งตอบแทน และจะไม่ทำงานแทนเพื่อนถ้าเพื่อนไม่ได้มา เพราะคิดว่าตนเองก็มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว และพูดปดในบางครั้งหากคำพูดนั้นช่วยให้ได้ประโยชน์ ส่วนในเรื่องการทำงาน กบเล่าว่าไม่เคยบอกปัดงานที่ติดต่อให้ไปแสดงเลย และไม่เคยผัดนัด หรือผัดสัญญาในการไปแสดงงาน นอกจากนี้ กบดูตัวอย่างจากแม่ในเรื่องของความรับผิดชอบ และความขยันหมั่นเพียร

ครูเพ็ญ กล่าวถึงกบว่า กบอาศัยอยู่กับแม่ เป็นเด็กเรียบร้อย แต่ช่างคุย ส่งงานช้าเป็นบางครั้ง ต้องให้ครูตาม มีบุคลิกว่าเร็ง ช่างพูด คุยเก่ง ชอบคุยในห้องเรียน มาเรียนสายเป็นประจำ เพราะบ้านอยู่ไกล โดยครูเพ็ญประเมินเกณฑ์ทางคุณธรรมจริยธรรมของกบว่าอยู่ในระดับพอใช้

อ้อม เพื่อนของกบ เล่าว่ากบเป็นคนมีอัธยาศัยดี ชอบพูดคุยกับเพื่อน ๆ เคยผัดนัดเพื่อนเป็นบางครั้งแต่ไม่บ่อย ไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียนเลย แต่เคยถูกครูทำโทษเรื่องลืมนำหนังสือเรียนและไม่ส่งการบ้าน

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณแม่ของกบ อายุ 47 ปี สถานภาพสมรส สามีเสียชีวิต การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีรายได้รวมในครอบครัว 10,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 1 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 8,500 บาท ประกอบอาชีพขายของใน

ตลาดสดละแวกบ้าน มีเวลาทำงานที่แน่นอน คือ วันจันทร์-วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 06.00-18.00 น. โดยเดินทางออกจากบ้านในช่วงเช้าเวลา 05.30 น. และกลับถึงบ้านเวลาประมาณ 18.30 น. กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือทำงานบ้าน และพักผ่อนด้วยการดูโทรทัศน์ ในวันหยุด กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับลูกคือทานข้าวเย็นและดูโทรทัศน์ร่วมกัน

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนตั้งแต่ช่วง 3-5 ขวบ โดยมีวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมดังนี้

- 3.1 สั่งสอนอบรมโดยตรง ด้วยการตักเตือนให้รับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน อย่าเอาแต่ดูโทรทัศน์
- 3.2 ฝึกให้ลูกสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืน
- 3.3 ให้อ่านวัดเมื่อทำดี ด้วยการชมเชยด้วยคำพูด
- 3.4 ทำโทษเมื่อลูกทำผิด ด้วยการว่ากล่าวตักเตือน
- 3.5 ส่งให้ลูกอบรมคุณธรรมจริยธรรมกับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัด

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่เล่าว่า กบชอบดูโทรทัศน์ ทั้งหนังเกาหลี คอนเสิร์ต มากจนเกินไปจนไม่มีเวลาได้พูดคุยสั่งสอน และไม่ได้ทำอย่างอื่น

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ผู้ปกครองมีความเห็นว่าบุคคลที่เหมาะสมที่จะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กคือ พระ

กรณีศึกษาที่ 6 ครอบครัวน้องเล็ก (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

เล็ก เป็นนักเรียนหญิง เข้าศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 โดยเลือกเรียนในสาขานาฏศิลป์ไทย เล็กมีพี่สาว 1 คนซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลายต่างโรงเรียน อาศัยอยู่กับคุณแม่ในเขตจังหวัดนนทบุรี โดยคุณแม่มีอาชีพรับจ้างโดยเป็นพนักงานบัญชีในบริษัทแห่งหนึ่ง

เล็ก เดินทางออกจากบ้านเพื่อมาโรงเรียนตั้งแต่ 06.30 น. โดยรถประจำทาง พร้อมเพื่อนที่บ้านอยู่ในเส้นทางเดียวกัน และกลับถึงบ้านเวลา 17.30 น. โดยต้องนั่งรถเมล์ถึง 3 ต่อกว่าจะกลับถึงบ้าน กิจกรรมที่เล็กทำเมื่อกลับถึงบ้าน คือ ทำการบ้าน ดูโทรทัศน์ และฟังเพลง ในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็จะทำงานบ้าน อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง และบางครั้งก็ไปทำบุญที่

วัดกับคุณแม่ เด็กจะได้ใช้เวลาอยู่กับคุณแม่ในช่วงค่ำ เมื่อกลับถึงบ้าน และในวันหยุดของคุณแม่ โดยแม่มักพาไปวัด ไปเที่ยวบ้านญาติ หรือไปเดินห้างสรรพสินค้า

เด็ก ประเมินว่า ตนเองไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยไม่ค่อยจัดเก็บของเข้าที่เมื่อใช้เสร็จ ส่วนในเรื่องความรับผิดชอบ เด็กจะทำการบ้านจนเสร็จก่อนไปเที่ยวเล่นเสมอ และจะส่งการบ้านตรงเวลา ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ และคิดว่าตนเองสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ในเรื่องการใช้จ่าย เด็กจะใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น และเก็บออมในบางโอกาส เลือซื้อของที่ใช้ได้ยาวนาน และเคยช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนอย่างเต็มที่โดยไม่ได้รับสิ่งตอบแทน ส่วนวิธีการสอนของคุณแม่เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น แม่จะให้เด็กสวดมนต์ก่อนนอนเสมอ และใช้ช่วงเวลาที่อยู่ที่บ้านพูดอบรมสั่งสอน เช่นตอนดูโทรทัศน์ร่วมกัน และตอนทานข้าว รวมทั้งพาไปวัดบ่อย ๆ

ครูดา เล่าว่าเด็กอยู่กับคุณแม่เพียงคนเดียว โดยคุณแม่จะดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของโรงเรียนเสมอแม้ว่าตนเองจะมีหน้าที่รับผิดชอบรัดตัว เนื่องจากทำงานเป็นพนักงานบัญชี นอกจากนี้ครูกล่าวถึงเด็กว่า เป็นเด็กขี้เก๋ง ข่างพูด ร่าเริง เรียบร้อย แต่กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบดี ส่วนใหญ่ส่งงานตรงเวลา เป็นเด็กมีน้ำใจ และเห็นว่าเด็กมีเกณฑ์ของคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในขั้นดี

น้อย (นามสมมติ) เพื่อนของเล็กซึ่งสนิทสนมกันตั้งแต่ ม.1 เล่าถึงเด็กว่าเป็นคนพูดตรง ๆ มีน้ำใจ นิสัยดี รักเพื่อน ชอบช่วยเหลือ เป็นคนที่ให้คำปรึกษากับเพื่อนได้ในหลาย ๆ เรื่อง หลังเลิกเรียน เด็กมักนั่งทำการบ้านด้วยกันกับเพื่อน ๆ และเคยปรับทุกข์ให้น้อยฟัง เรื่องครอบครัวว่า พ่อกับแม่ชอบทะเลาะกัน และน้อยใจพ่อที่ไปมีผู้หญิงคนอื่นโดยไม่สนใจแม่ เรื่องที่เพื่อนต้องการให้เด็กปรับปรุงคือความขี้โมโหและพูดจากรุนแรง

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้ให้สัมภาษณ์คือคุณแม่ของเด็ก อายุ 42 ปี อาชีพรับจ้างโดยเป็นพนักงานบัญชีให้กับบริษัทแห่งหนึ่ง จบการศึกษาระดับอนุปริญญา รายได้ในครอบครัว 20,000 บาท ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัวประมาณ 18,000 บาท มีผู้อยู่ในอุปการะ 2 คน คือเด็กและพี่สาวของเด็ก คุณแม่ทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด โดยเริ่มออกจากบ้านเวลา 07.30 น. และกลับถึงบ้านเวลา 18.30 น. กิจกรรมที่ทำหลังเลิกงานคือทำกับข้าวให้ลูกทาน สอนลูกทำการบ้าน และในวันหยุดนักขัตฤกษ์ก็จะพาไปวัด ทำบุญ หรือไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

เนื่องจากคุณแม่ต้องทำงานทุกวัน ไม่มีวันหยุด ดังนั้นช่วงเวลาที่คุณแม่มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับน้องจึงเป็นในช่วงเช้าก่อนไปทำงาน และเมื่อกลับถึงบ้านในตอนเย็น โดยคุณแม่

เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูกตั้งแต่อายุได้ 2 ขวบ โดยใช้วิธีการสอนลูกเสมอว่าการเป็นคนดีนั้น คือการคิดดี ทำดี และสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ โดยการเล่านิทานให้ฟังตอนลูกยังเล็ก ๆ เมื่อโตขึ้นก็จะใช้วิธียกตัวอย่างบอกเล่าประสบการณ์ให้ลูกฟัง และสอนให้สวดมนต์ทุกวัน และถ้าเด็กทำความดีก็จะมีรางวัลโดยการกอดลูกและชมว่าสิ่งที่ลูกทำนั้นเป็นเรื่องที่ดีและเหมาะสมแล้ว หรือบางครั้งก็จะให้รางวัลด้วยขนม หรือไอศกรีม แต่ถ้าลูกทำความผิด หรือประพฤติตนไม่ดี ก็จะบอกลูกว่าต่อไปอย่าทำ เพราะสิ่งที่ลูกทำนั้น ทำให้แม่เสียใจ และลูกเองก็เสียใจ ส่วนเรื่องที่คุณแม่เน้นย้ำในการสอนก็คือ เรื่องการมีน้ำใจ และการให้อภัย คุณแม่ได้ประเมินว่าเด็กมีภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก เนื่องจากเชื่อว่าเป็นผลจากการที่แม่สั่งสอนอบรมมาตั้งแต่เด็ก

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่มองว่าเพื่อน ๆ และสังคมรอบตัวของลูกอาจเป็นปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูก เพราะแม่ไม่อาจควบคุมดูแล หรือคัดเลือกเพื่อนให้ลูกได้

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.1 กระทรวงวัฒนธรรมควรเข้ามามีบทบาทดูแล และช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

5.2 บุคลากรทางการศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ 7 ครอบครัวน้องกานต์ (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

กานต์ เป็นนักเรียนหญิง เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาดุริยางค์ไทย อาศัยอยู่กับคุณแม่ มีพี่น้อง 1 คน โดยคุณแม่ประกอบอาชีพค้าขาย

กานต์ เดินทางออกจากบ้านเพื่อไปโรงเรียนตั้งแต่ 06.30 น. และกลับถึงบ้านเวลา 16.30 น. และตรงกลับบ้านทันทีหลังเลิกเรียน กิจกรรมที่ทำเมื่อกลับถึงบ้านคือ ทำงานบ้าน และดูโทรทัศน์ ส่วนในวันเสาร์อาทิตย์ กานต์มักจะช้อปปิ้งทำงานบ้าน ดูโทรทัศน์ และบางครั้งจะออกไปเที่ยวข้างนอกกับคุณแม่ สถานที่ที่คุณแม่พาไปส่วนใหญ่ คือ วัด และห้างสรรพสินค้า นอกจากนี้ในวันหยุดบางสัปดาห์ กานต์จะรับงานแสดงภายนอก

กานต์ ประเมินตนเองว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัยพอควร รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเป็นบางครั้งและออกไปเที่ยวเล่นก่อนโดยไม่กังวลว่าทำการบ้านเสร็จแล้วหรือไม่

ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดี ไม่เคยส่งเสียงดังโวยวายในที่สาธารณะ ในเรื่องการใช้จ่าย กานต์ประเมินว่าตนเองใช้จ่ายในเรื่องที่จำเป็นและออมส่วนที่เหลือ ไม่ซื้อของตามสมัยนิยม และเลือกซื้อของที่ใช้ทนทานหรือใช้ได้นาน แแบ่งปันของใช้ให้เพื่อนอย่างเต็มที่ บริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส และช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวมด้วยความเต็มใจแม้ไม่ได้รับสิ่งตอบแทน ทำงานแทนเพื่อนที่ไม่ได้มาเป็นบางครั้ง เช่นเวลาจัดงานแสดง หากเพื่อนที่มีหน้าที่ในการแสดงอื่นมาไม่ได้ ก็จะแสดงแทน โดยกานต์ยึดแม่เป็นต้นแบบในเรื่องของความขยันและอดทน

ครูเพ็ญ พูดถึงกานต์ว่าเป็นเด็กเรียบร้อย ตั้งใจเรียน เจียบขี้นม ไม่เรื่องมาก ไม่สร้างปัญหา มีความรับผิดชอบ และมีความคิดเป็นผู้ใหญ่ มีเหตุมีผล และมีความรับผิดชอบดี โดยคุณธรรมจริยธรรมจัดอยู่ในระดับดี

แป้ง พูดถึงกานต์ว่า เป็นคนเจียบ ๆ ในบางครั้ง หากไม่รู้จักจะคิดว่าเป็นคนเจียบขี้นม แต่จริง ๆ แล้วเฮฮา มีนิสัยห้าว ๆ พูดตรง โดยเคยเล่าเรื่องที่บ้านให้ฟังว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่นอยู่กับคุณแม่ และกานต์เคยถูกครูทำโทษครั้งหนึ่งพร้อมกับเพื่อน ๆ ทั้งห้อง เพราะคุยกันในห้องเรียนและหากแป้งจะขอความช่วยเหลือจากกานต์ ก็มักจะขอให้ช่วยในเรื่องของการบ้าน เพราะเป็นคนเรียนดี ส่วนนิสัยที่แป้งต้องการให้กานต์ปรับปรุงตัวคือ อารมณ์ที่แปรปรวน

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณแม่ของกานต์ อายุ 46 ปี สถานภาพสมรส สามีเสียชีวิต การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีรายได้ 25,000-30,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 2 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 20,000 บาท ประกอบอาชีพค้าขายอาหารให้กับพนักงานในโรงงานแห่งหนึ่ง ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ โดยออกจากบ้านตั้งแต่ 05.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 18.30 น. กิจกรรมที่คุณแม่ทำเมื่อกลับถึงบ้านคือการพักผ่อนกับลูก ๆ ด้วยการดูโทรทัศน์ร่วมกัน และพูดคุยกันถึงกิจกรรมในช่วงวันที่ผ่านมา กิจกรรมที่คุณแม่ทำในวันหยุดที่ไม่ต้องไปขายของคือ การทำงานบ้าน พาลูกไปสวนมนต์ที่วัดในดอนเช้า และพาไปเดินเล่นดูต้นไม้ที่สวนจตุจักร หรือไปเยี่ยมคุณตาที่บ้าน

คุณแม่บอกว่าพยายามใช้เวลาในช่วงวันหยุดทำกิจกรรมกับลูกให้มากที่สุด และจะให้ลูกเรียนพิเศษเฉพาะในช่วงปิดเทอม เพื่อวันอาทิตย์จะได้มีเวลาอยู่ร่วมกันและจะใช้เวลานั้นในการอบรมสั่งสอนอยู่ตลอดเวลา เช่น จะใช้เวลาในช่วงดูโทรทัศน์ร่วมกัน พูดคุยถึงรายการหรือตัวละครที่มีแนวคิดหรือมีหัวข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล หรือใช้เวลาว่างในการพูดคุย เล่าถึงประสบการณ์ในอดีตของตนเอง โดยย้ำถึงสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ เมื่อทำแล้ว

จะส่งผลอย่างไร และคนที่เสียใจก็คือพ่อ แม่ และตัวเราเอง และให้ระมัดระวังสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งที่เราทำ โดยคุณแม่บอกว่า “เริ่มสอนเค้าตั้งแต่รู้ว่าเค้าเกิดมาเป็นลูกของเรา”

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของกานต์เล่าถึงวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่กานต์ว่า ต้องทำให้เห็นภาพ เน้นตัวอย่างโดยยกจากสิ่งใกล้ตัว ซึ่งมีหลายสิ่งที่เราสามารถยกมาเป็นตัวอย่างให้เขาได้เห็นว่ามีสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีทั้งสิ่งดีและไม่ดี เราควรจะนำแต่สิ่งที่ดีดี กลับมาหาตัวเรา ซึ่งทำได้โดยทำแต่สิ่งที่ดีดีให้แก่ผู้อื่น หากพบเจอสิ่งที่ไม่ดี ก็จะต้องคิด และตัดสินใจด้วยตัวเอง ถ้าเราไม่ยอมมีปัญหาก็ต้องไม่เข้าไปหาปัญหา และต้องมีสติพอที่จะเลี่ยงปัญหาที่จะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ คุณแม่จะพยายามพูดกับกานต์เสมอว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่อยากรู้ อยากเห็น ลองทำในสิ่งที่คิดไปเองว่าทำแล้วจะได้รับการยอมรับจากเพื่อน ทั้ง ๆ ที่เพื่อนไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต เราไม่จำเป็นต้องทำตามเพื่อนหากมองว่าเป็นสิ่งไม่ดี นอกจากนี้คุณแม่ยังเสริมว่า ผู้ปกครองมีหน้าที่สอนให้เด็กรู้จักว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรให้เป็นสุข แต่พวกเขาจะทำได้มากหรือน้อยแค่ไหน ก็ต้องขึ้นกับตัวพวกเขาเอง รางวัลที่คุณแม่ให้เมื่อกานต์ทำความดี คือการให้คำชมเชย เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขารู้สึกว่าเขามีค่า และมีกำลังใจจะทำความดีต่อไป

สำหรับวิธีการลงโทษ นั้น คุณแม่บอกว่ามีหลายวิธีแล้วแต่ความผิด ดังนี้

1. ห้ามเปิดคอมพิวเตอร์ 1 สัปดาห์ หากไม่สนใจทำการบ้านหรืออ่านหนังสือ
2. หากไม่รับผิดชอบงานที่โรงเรียนให้เรียบร้อย ก็จะไม่ไปโรงเรียน
3. ดุว่าแรง ๆ ในกรณีที่ทำผิดซ้ำ ๆ และจะไม่พูดด้วย เพื่อให้เขามีเวลากลับไปทบทวนสิ่งที่แม่บอกและเตือน เมื่อเขาคิดได้แล้ว ก็จะมาพูดกันใหม่

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่คิดว่าปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่น้องกานต์ คือการคบเพื่อน เพราะในสังคมวัยรุ่นนั้น มักมีเพื่อนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ต่างคนต่างก็มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ต่างกัน เพื่อนบางคนพ่อแม่ก็อบรมมาดี แต่บางคนก็ไม่ได้รับการอบรมมาเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาว่า “ทำไมเขาทำได้ แต่ทำไมแม่ถึงห้ามหนู” ซึ่งเป็นอุปสรรคในการอบรมสั่งสอนลูกด้วยเช่นกัน

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

กลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก ๆ ควรต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ครูต้องเข้าใจพวกเขา ถ้าเอาแต่ดุว่าโดยไม่ให้เหตุผล ก็จะทำให้เด็กไม่เข้าใจ และต่อต้าน และจะไม่เกิดประโยชน์ต่อการพยายามอบรมสั่งสอนเด็ก

กรณีศึกษาที่ 8 ครอบครัวน้องญาญา (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ญาญา เป็นนักเรียนหญิง อาศัยอยู่กับบิดาและย่า โดยมีย่าเป็นผู้ปกครองดูแล บิดาไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยญาญาหารรายได้พิเศษเพื่อจุนเจือครอบครัวนอกเหนือจากรายได้ของย่าจากการปอกกระเทียม นักเรียนเดินทางไปโรงเรียนโดยรถประจำทาง ออกจากบ้านตั้งแต่เวลา 06.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 17.30 น. กิจกรรมที่มักทำหลังเลิกเรียนคือการพูดคุยกับเพื่อน ๆ และรุ่นน้อง ในวันหยุดหากไม่มีงานแสดงก็มักไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า จากการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมนักเรียน รวมทั้งสอบถามความเห็นของเพื่อนและครูของญาญา พบว่าญาญา เป็นเด็กช่างคุย มีมนุษยสัมพันธ์ดี รับผิดชอบช่วยงานบ้าน มีความรับผิดชอบในการเรียนและการทำงาน รู้จักควบคุมอารมณ์ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการทำงานรับงานแสดงเพื่อหารายได้พิเศษ และประหยัด อดออม นักเรียนให้สัมภาษณ์ว่าใช้จ่ายเงินด้วยการซื้อของใช้เท่าที่จำเป็น ทุนถนอมของใช้เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ได้อีก เป็นที่รักของเพื่อน ๆ

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง อายุ 61 ปี เป็นย่าของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง สถานภาพสมรส สามีเสียชีวิต การศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีรายได้รวมในครอบครัว 3,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 2 คน คือนักเรียนและบิดาของนักเรียนค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 2,000 บาท ประกอบอาชีพรับจ้างปอกกระเทียมที่บ้าน เวลาทำงานไม่แน่นอน คือทำตลอดเวลา แม้กระทั่งวันหยุด จากการสัมภาษณ์กิจกรรมที่คุ้นเคยมักทำหลังเลิกงานคือปอกกระเทียม และกิจกรรมที่มักทำในวันหยุดก็คือการปอกกระเทียม แต่มักทำควบคู่ไปกับการดูโทรทัศน์และนั่งคุยกับลูกหลานภายในบ้าน

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณย่าของนักเรียนเล่าว่า ใช้เวลาช่วงปอกกระเทียมในการอบรมสั่งสอนหลานสาว และถ้ามีเวลาก็จะพาไปไหว้พระทำบุญที่วัด โดยกระทำมาตั้งแต่เด็ก ๆ และเน้นการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในครอบครัว

4.1 อายุ ซึ่งคุณย่ากับหลานสาวอยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกันมาก ทำให้หลานสาวไม่ค่อยเข้ามาสนิทสนมใกล้ชิดพูดคุย

4.2 การศึกษา ซึ่งเป็นอุปสรรคในการสั่งสอนอบรม

4.3 เวลา เนื่องจากหลานต้องออกไปเรียนและทำงานพิเศษ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้านเพื่อพบปะพูดคุยกัน นอกจากนี้เมื่อหลานกลับมาจากข้างนอก ก็มักจะคุยโทรศัพท์ ส่วนในวันหยุด ก็มักไม่ค่อยมีกิจกรรมร่วมกันเพราะหลานมักออกไปเที่ยวนอกบ้าน

4.4 นักเรียนไม่มีความศรัทธาและความประทับใจในตัวย่าและบิดาเท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนไม่เอ่ยถึงย่า และบิดาเลยตลอดการให้สัมภาษณ์

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ไม่มี

กรณีศึกษาที่ 9 ครอบครัวน้องโม (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

โม เป็นนักเรียนหญิง เข้าศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 โดยเลือกเรียนในสาขาดุริยางคศิลป์ เคยได้รับรางวัลของวิทยาลัยนาฏศิลป์ จากการเขียนเรียงความวันพ่อ และได้รับรางวัลจากผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี จากการประกวดเล่นนิทานคุณธรรมประกอบท่าทางในวันมาฆบูชา โม มีพี่สาว 1 คนซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลายต่างโรงเรียน อาศัยอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ในเขตจังหวัดนนทบุรี คุณพ่อของโมจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีอาชีพรับจ้างโดยเป็นพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง มีหน้าที่พาลูกค้าไปเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนคุณแม่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ขายเสื้อผ้าที่ห้างในเขตจังหวัดนนทบุรี และตามตลาดนัดต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

โม เดินทางออกจากบ้านเพื่อมาโรงเรียนตั้งแต่ 05.30 น. เดินทางโดยรถประจำทางพร้อมเพื่อนที่บ้านอยู่ในเส้นทางเดียวกัน และกลับบ้านทันทีที่เลิกเรียนในช่วง 15.30 น. และถึงบ้านเวลา 17.30-18.00 น. โม เล่าว่าต้องนั่งรถเมย์ถึง 3 ต่อกว่าจะกลับถึงบ้านและไม่เคยกลับบ้านผิดเวลาเลย โดยโมมักกลับบ้านก่อนพอกับแม่ซึ่งจะกลับถึงบ้านไม่เป็นเวลา อย่างเร็วที่สุดคือ 19.00-20.00 น. ตามปกติโมจะโทรคุยกับคุณแม่ทุกวันเมื่อกลับถึงบ้าน เพื่อบอกให้ทราบว่าคุณเองถึงบ้านเรียบร้อยแล้วและสอบถามว่าแม่จะกลับบ้านกี่โมง ดังนั้นหากวันไหนพอกับแม่รู้และจะต้องกลับบ้านดีกว่าปกติ โมก็จะรู้ก่อนเสมอ เมื่อผู้ศึกษาสอบถามว่า ถ้าวันไหนรู้ว่าพอกับ

แม่จะกลับดึก เคยคิดถึงโอกาสออกไปเที่ยวโดยไม่บอกพ่อกับแม่บ้างหรือไม่ โม่ตอบว่า “ไม่ค่ะ ถ้าจะไปก็จะโทรบอกแม่ไปเลยว่าจะไป ถ้าฉวยโอกาสแบบนั้นรู้สึกว่าเป็นคนไม่ดี รู้สึกผิด อีกอย่าง พ่อแม่จะเป็นห่วงด้วย ไม่อยากให้เกิดความเสี่ยงที่เราทำตัวไม่ดี” นอกจากนี้ โม่ยอมรับว่าเคยโดนพ่อกับแม่ดู เพราะคือ

เมื่อกลับถึงบ้าน สิ่งที่ไม่มักทำเป็นอันดับแรกคือการอาบน้ำ ทำการบ้านและทบทวนบทเรียน ส่วนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็จะออกไปช่วยแม่ขายเสื้อผ้าบ้าง หรือไปเยี่ยมคุณยายที่ต่างจังหวัด หากไม่มีกิจกรรมนอกบ้านก็จะ ทำงานบ้าน ซ่อมดนตรี อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ เล่นคอมพิวเตอร์ กิจกรรมที่โม่เคยทำร่วมกับพ่อกับแม่คือ การทานข้าวร่วมกัน ดูโทรทัศน์ และไปเที่ยวต่างจังหวัดซึ่งส่วนมากจะเป็นการไปเยี่ยมคุณยายที่จังหวัดราชบุรี นอกจากนี้โม่เล่าว่าพ่อกับแม่ชอบพาไปวัดอยู่เป็นประจำ เพราะแม่บอกว่าไปไหว้พระทำบุญ จะได้บุญเยอะ ๆ แต่โม่ก็ไม่ค่อยได้เจอพ่อกับแม่มากนัก เพราะช่วงเช้าโม่จะออกไปโรงเรียนก่อนตั้งแต่เช้าตรู่ และเข้านอนก่อนที่พ่อกับแม่จะกลับถึงบ้าน ส่วนวันเสาร์อาทิตย์ พ่อกับแม่ก็ต้องทำงาน โดยแม่ต้องออกไปขายของที่ห้าง ส่วนพ่อก็ต้องพาลูกค้าไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อผู้ศึกษากล่าวชมว่าโม่เป็นเด็กน่ารักเรียบร้อย และมีน้ำใจ โม่เล่าว่าโม่เห็นแบบอย่างจากคุณแม่ โดยเฉพาะในเรื่องของความเข้มแข็ง เวลาต้องออกไปขายของกับแม่ โม่ก็จะคอยดูพฤติกรรมของแม่ ว่าแม่ทำอะไรอย่างไร พูดยังไง และก็จะจำมาเป็นแบบอย่าง เรื่องที่พ่อกับแม่มักเน้นเป็นพิเศษคือการไม่พูดโกหก ถ้าอยากทำอะไรหรือได้อะไรก็ขอให้บอกความจริง เช่นถ้าอยากไปเที่ยวก็บอก พ่อกับแม่ก็จะอนุญาตและให้เงินไปกับเพื่อน ๆ

โม่ ประเมินตนเองว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด และรับผิดชอบงานให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายทุกครั้ง ส่งการบ้านและรายงานตรงเวลา และทำการบ้านให้เสร็จก่อนออกไปเที่ยวเล่นเสมอ ในเรื่องการใช้จ่าย โม่ซื้อของใช้ส่วนตัวเท่าที่จำเป็น และออมเงินส่วนที่เหลือ ส่วนวิธีการสอนของพ่อกับแม่เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น โม่เล่าว่าคือการใช้ชีวิตพูดปรายขึ้นเมื่อทำกิจกรรมร่วมกันเช่น ตอนทานข้าว ดูโทรทัศน์ หรือเวลาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปเยี่ยมคุณยายด้วยกัน

ครูเพ็ญ พุดถึงโม่ว่า เป็นเด็กที่ตั้งใจเรียน สนใจการเรียน และมีความรับผิดชอบสูง มักจะกลับบ้านทันทีหลังเลิกเรียนตอน 15.30 น. พักอยู่กับพ่อกับแม่ที่บ้าน ไม่ได้อยู่หอ ผู้ปกครองของเด็กให้ความสำคัญมีอดี ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดี และครูเพ็ญมีความเห็นว่าไม่มีเกณฑ์ของคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในขั้นดีมากที่สุด

ป้อม เพื่อนของโมซึ่งสนิทสนมกันตั้งแต่ ม.1 เล่าถึงโมว่าเป็นคนขยัน ใช้เวลาว่างไปกับการทบทวนบทเรียน เรียนเก่ง และเป็นที่ยินดีของเพื่อน ๆ และเป็นที่ยินดีของครูไม่เคยหนีเรียน และกลับบ้านทันทีที่เลิกเรียนไม่เคยแ้วไปที่ไหนก่อน ยกเว้นมีเหตุผลจำเป็นจริง ๆ

ในช่วงก่อนการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้พบกับโมโดยบังเอิญบริเวณบันไดทางขึ้นอาคารเรียน โดยผู้ศึกษาหอบหิ้วกระเป๋าเอกสารหลายใบ โมได้แสดงน้ำใจต่อผู้ศึกษาโดยเข้ามาทักทายด้วยการยกมือไหว้และอาสาช่วยถือของให้ ทั้ง ๆ ที่ต่างฝ่ายต่างยังรู้จักกัน และโมยังไม่ทราบว่าผู้ศึกษาเป็นพืคนที่จะมาสัมภาษณ์

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้ให้สัมภาษณ์คือคุณแม่ของโม อายุ 45 ปี อาชีพค้าขาย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้ในครอบครัว 35,000 บาท ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัวประมาณ 28,000 บาท โดยรายได้หลักเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวมาจากเงินเดือนของคุณพ่อโม

คุณแม่ของโมทำงานทุกวัน ไม่มีวันหยุด โดยขายของตั้งแต่ 10.00 น. ไปจนถึง 19.00 น. เดินทางไปที่ร้านโดยรถประจำทาง กิจกรรมที่ทำร่วมกับลูกคือรับประทานอาหารเช้าร่วมกันบางครั้ง ดูโทรทัศน์ และพูดคุยกันตามประสาแม่-ลูก โดยในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ถ้าจะต้องไปขายของที่ต่างจังหวัด ก็พาโมไปเที่ยว ไหว้พระ ทำบุญที่วัดด้วยเสมอ ๆ

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่บอกว่าคุณแม่ได้ให้ความสำคัญกับการสั่งสอนอบรมลูกในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมเสมอ โดยจะพยายามสอดแทรกระหว่างการพูดคุยกัน โดยจะหยิบยกปัญหาที่พบเจอในแต่ละวันจากประสบการณ์จริง นิทาน หรือจากการดูโทรทัศน์ มาเป็นประเด็นในการพูดคุยกัน พร้อมทั้งจะอบรมสั่งสอนว่าอะไรคือสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เมื่อตอนโมเล็ก ๆ แม่ก็เล่านิทานให้โมฟังเสมอ นอกจากนี้ แม่ยังเคยให้รางวัลโมบ่อย ๆ ด้วยการชมเชยและให้กำลังใจ เช่น เมื่อโมแสดงความสามารถหรือร่วมกิจกรรมของโรงเรียน หรือเมื่อลูกคิดว่าไม่สามารถทำในสิ่งใด ๆ ได้ แม่ก็จะให้กำลังใจโดยปลอบว่าที่ลูกทำนั้นดีแล้ว และสิ่งที่ทำยังมีอีกหลายคนที่ไม่ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะเตือนให้ลูกไม่หลงตัวเอง แต่ต้องปรับปรุงและทำให้ดียิ่งขึ้น ส่วนการลงโทษ แม่ก็มักจะกล่าวตักเตือน และจะสอนว่าสิ่งที่ทำนั้นไม่ดี และเตือนว่า “ถ้ารักแม่ต้องไม่ทำอย่างนี้อีก”

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่ของโมกล่าวถึงข้อจำกัดในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่น้องโมว่าเป็น เรื่องของการมีเวลาให้กันน้อย ทำให้มีการสื่อสารและทำกิจกรรมร่วมกันน้อย การปลูกฝังคุณธรรม ให้แก่ลูกจึงทำไม่ได้มากเท่าที่ควร

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.1 ครอบครัวมีหน้าที่ที่จะต้องอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก

5.2 บุคลากรทางการศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและ เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ 10 ครอบครัวน้องนา (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

นา เป็นนักเรียนหญิง เข้าเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ ม.1 ในสาขานาฏศิลป์ไทย มีพี่น้อง 2 คน โดยมีบิดาและมารดาเป็นผู้ดูแล พักอยู่หอพักของโรงเรียนระหว่างศึกษาเล่าเรียน พ่อของนารับราชการทหาร ส่วนแม่รับราชการครู โดยทั้งพ่อและแม่อาศัยอยู่ในจังหวัดสระแก้ว

นา อยู่หอพักของโรงเรียนตั้งแต่ ม.1 โดยจะพักอยู่ที่หอตลอดวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนวันหยุดเสาร์อาทิตย์นั้น นา จะกลับไปอยู่กับป้าและคุณตาที่จังหวัดปทุมธานี ในวันธรรมดากิจกรรมหลังเลิกเรียนก่อนเดินกลับบ้านคือการนั่งคุยเล่นกับเพื่อน ๆ และเมื่อกลับถึงหอพักนา จะถักนิตติ้งและอ่านหนังสือ ส่วนในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ก็จะดูโทรทัศน์และอ่านหนังสือสถานที่ที่พ่อกับมักพาไปคือวัด

นา มองว่าตนเองรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเป็นบางครั้ง ตั้งใจเรียนให้ดีที่สุดเพื่ออนาคตที่สดใสในวันข้างหน้า รักษาสัญญา ไปตามที่นัดหมายไว้เสมอ ไม่พูดปดแม้ว่าคำพูดนั้นจะช่วยให้ได้ประโยชน์ก็ตาม ไม่อยากได้ของผู้อื่นเป็นของตน ในเรื่องการใช้จ่ายนา บอกว่าตนเองซื้อของใช้ส่วนตัวเท่าที่จำเป็นแต่ก็ซื้อของตามสมัยนิยม ออมเงินส่วนที่เหลือในบางครั้ง ดูแลของใช้โดยไม่ทิ้งขว้าง แบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนและช่วยเหลือกิจกรรมของส่วนรวมอย่างเต็มใจโดยไม่ได้รับสิ่งตอบแทน โดยดูตัวอย่างจากแม่ในเรื่องของความขยัน และอดทน

ครูดากล่าวถึงนาว่า พักอยู่ที่หอภายในโรงเรียน เพราะบ้านอยู่ต่างจังหวัด เป็นเด็กมีน้ำใจ กล้าแสดงออก รับผิดชอบ ส่งงานตรงเวลา ไม่มีปัญหา พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ร่าเริงเมื่อ

อยู่กับเพื่อน ๆ ช่างพูดช่างคุย และผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนดีมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นคุณป้าที่มาร่วมในการประชุมผู้ปกครอง หรือกิจกรรมอื่น ๆ เพราะพ่อแม่ของเด็กอยู่ต่างจังหวัด นิด (นามสมมติ) เพื่อนซึ่งสนิทสนมกับนาตั้งแต่ชั้น ม.1 เล่าว่า นาน่าเป็นคนกล้าแสดงออก เรียนเก่ง มั่นใจในตนเอง มีน้ำใจ สนุกสนาน ร่าเริง และมีความรับผิดชอบ โดยนาไม่เคยผิดนัดหรือผิดคำพูดกับเพื่อนเลย

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูนามมากที่สุด คือ คุณแม่ คุณแม่ของนาอายุ 46 ปี รับราชการครูอยู่ในจังหวัดสระแก้ว จบการศึกษาระดับปริญญาโท รายได้รวมในครอบครัวเดือนละ 30,000 บาท โดยมีค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัวเดือนละ 10,000 บาท คุณแม่ทำงาน 5 วัน โดยออกจากบ้านเวลา 07.00 น. และกลับถึงบ้านในเวลา 17.00 น.

กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านและในวันหยุดคือ ดูแลบ้าน ทำงานบ้าน คือรดน้ำต้นไม้ ส่วนในวันหยุดปิดเทอมของลูก ก็จะช่วยทบทวนบทเรียนให้ลูก และพาลูกไปเที่ยว

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่เล่าว่านา จะมีญาติผู้ใหญ่ดูแลและใกล้ชิดตลอดเวลาตั้งแต่เล็ก และเริ่มเน้นปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่ช่วง 7-8 ปี เมื่อตอนที่นาอยู่ในจังหวัดสระแก้ว ก็จะมีคุณปู่คุณยายคอยดูแลเมื่อคุณพ่อคุณแม่ไปทำงาน บางครั้งก็อยู่กับคุณตาคุณยาย และเมื่อนายายเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ โดยอยู่หอพักภายในโรงเรียน ก็จะมีคุณตาและคุณป้า ร่วมเป็นผู้ปกครองดูแลในวันหยุดสุดสัปดาห์

วิธีการที่คุณแม่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ การพูดคุยเพื่ออบรมสั่งสอนตลอดเวลาที่อยู่ด้วยกัน และพยายามพาเขาไปด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส ทั้งที่ทำงานและเวลาออกไปทำธุระข้างนอก เพื่อให้เขาเห็นแบบอย่างในการทำงาน และเห็นว่าแม่รับผิดชอบในหน้าที่การงานอย่างไร และจะพูดคุยสั่งสอนทันทีในเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น และคุณแม่จะเน้นเป็นอย่างมากในการพานาเข้าวัด ทำบุญ เพราะบ้านอยู่ใกล้วัด และทุกคนในครอบครัวก็จะไปวัดกันตลอด

รางวัลที่คุณแม่ให้เมื่อนาทำความดี ได้แก่การพูดคุยชมเชยและพาไปเที่ยว ส่วนการลงโทษโดยส่วนมากจะเป็นการว่ากล่าวตักเตือน และลดค่าขนมรายสัปดาห์

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณแม่คิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นาจึงคือการที่นาต้องไปเรียนในกรุงเทพฯ และต้องอยู่หอพัก ทำให้สังคมนอกรับมีอิทธิพลต่อตัวนา

มากขึ้น ซึ่งน่าอาจมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อนและสังคมภายนอกที่ไม่ดีมาได้ และอาจละเลยคุณธรรมจริยธรรมที่แม่เคยสอน

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

คุณแม่คิดว่า กระทรวงศึกษาธิการควรบรรจุหลักสูตรที่มีเนื้อหาส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กให้มากยิ่งขึ้น และพ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ 11 ครอบครัวน้องแก้ม (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

แก้ม เป็นนักเรียนหญิง เข้าศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 โดยเลือกเรียนในสาขานาฏศิลป์ไทย แก้มมีพี่น้อง 1 คน โดยอาศัยอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ในกรุงเทพมหานคร บ้านของแก้มเป็นบ้านเช่า มีลักษณะเป็นตึกแถว คุณพ่อของแก้มจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีอาชีพรับจ้างโดยทำหน้าที่เป็นผู้รับเหมาทำเฟอร์นิเจอร์ให้แก่บริษัทแห่งหนึ่ง ส่วนคุณแม่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เช่นเดียวกัน

แก้ม เดินทางออกจากบ้านเพื่อมาโรงเรียนตั้งแต่ 7.00 น. โดยรถประจำทาง และกลับถึงบ้านเวลา 16.40 น. เมื่อกลับถึงบ้านแก้มมักทำการบ้าน ทบทวนบทเรียน และจัดเตรียมหนังสือเพื่อไปโรงเรียนในวันถัดไป ส่วนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็จะทำงานบ้าน กวาดบ้าน อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง นอนเล่นพักผ่อน กิจกรรมที่แก้มทำร่วมกับพ่อกับแม่คือการทานข้าวร่วมกัน ดูโทรทัศน์ และไปเที่ยวต่างจังหวัด และบางครั้งก็จะใช้เวลาในการนั่งคุยกันภายในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของแก้ม แก้มประเมินตนเองว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัย ส่งการบ้านตรงเวลาและทำการบ้านให้เสร็จก่อนไปเที่ยวเล่นเสมอ รู้จักควบคุมตนเอง รู้จักแบ่งปันและให้อภัยต่อผู้อื่น ยอมรับผิดเมื่อตนเองกระทำความผิด ในเรื่องการใช้จ่าย แก้มจะซื้อแต่ของใช้ที่จำเป็นเสมอ และรับผิดชอบงานให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมายทุกครั้ง ส่วนวิธีการสอนของพ่อกับแม่เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น แก้มเล่าว่าเป็นการอบรมสั่งสอนขณะที่ดูโทรทัศน์ร่วมกัน โดยยกตัวอย่างจากตัวละคร และเล่าประสบการณ์ของผู้ทำความดีให้ฟัง

ครูดา พูดถึงแก้มว่า เป็นเด็กที่สนใจการเรียนดี เรียนหนังสือเก่ง และมีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ดี รักเพื่อนและเพื่อน ๆ รัก พุดเก่ง ชอบคุยในห้องเรียนจนเคยถูกครูทำโทษ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดี

ป้อม (นามสมมติ) เพื่อนของแก้มซึ่งเป็นนักเรียนห้องเดียวกับแก้มแล้วว่า แก้มเป็นคนพูดเก่ง ครั้นแรก เป็นคนสนุกสนาน ชอบคุยแต่เรียนเก่ง มีความรับผิดชอบ และรักเพื่อน โดยแก้มเคยผัดนัดกับเพื่อนแต่ไม่บ่อยนัก ไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียน หรือชวนทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเลย แก้มมักคุยให้ฟังถึงประสบการณ์ที่ได้ไปเที่ยวกับคุณพ่อคุณแม่ในแต่ละครั้ง สำหรับเรื่องที่ป้อมอยากให้แก้มช่วย คือเรื่องของการเรียน ซึ่งแก้มเป็นคนเรียนเก่ง และสามารถอธิบายในเรื่องที่เพื่อนไม่เข้าใจได้ นอกจากนี้ ป้อมยังกล่าวถึงอุปนิสัยที่ต้องการให้แก้มปรับปรุงคือเรื่องของการควบคุมอารมณ์ เพราะแบ่งเป็นคนโกรธง่าย

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ คือคุณพ่อของแก้ม อายุ 40 ปี อาชีพรับจ้าง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รายได้ในครอบครัว 20,000 บาท ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายหลักในครอบครัวประมาณ 18,000 บาท โดยมีผู้อยู่ในอุปการะ 3 คน รายได้หลักเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวมาจากเงินเดือนของคุณพ่อ

คุณพ่อของแก้มทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน คือจันทร์-เสาร์ โดยออกไปทำงานตั้งแต่ 8.30 น. และกลับถึงบ้านเวลา 18.00 น. เดินทางไปทำงานโดยรถรับส่งของบริษัท โดยกิจกรรมที่มักทำหลังเลิกงานคือการสังสรรค์กับเพื่อนในบางวัน แล้วค่อยกลับบ้าน และเมื่อกลับถึงบ้านก็จะนั่งคุยกันกับครอบครัวโดยเฉพาะหัวข้อเกี่ยวกับการเรียนของลูก และเพื่อนที่โรงเรียน ในวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุด ก็จะไปออกกำลังกายตอนเช้า พาครอบครัวไปเที่ยวพักผ่อนตามห้างสรรพสินค้า และพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อเล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับแก้มตั้งแต่อายุได้ขวบกว่า ๆ โดยมีวิธีดังนี้

3.1 สอนให้ลูกรู้จักผิดชอบชั่วดี โดยยกตัวอย่างจากประสบการณ์ และจากตัวละครในโทรทัศน์

3.2 เมื่อลูกทำความดีก็จะให้รางวัลตอบแทนเป็นของเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือพาไปเที่ยว แล้วแต่โอกาส เช่น ทำสอบได้คะแนนดี ก็จะซื้อของเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ ส่วนเมื่อทำผิดก็จะทำโทษด้วยการตัดเงินค่าขนม และว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอน โดยเฉพาะเมื่อลูกซื้อของที่ไร้สาระก็จะถูกลดค่าขนม

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อประเมินน้องแก้มว่ามีภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับปานกลาง เพราะไม่ค่อยปล่อยให้ลูกไปไหนคนเดียว ดังนั้นจึงคิดว่ายังไม่พบปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรม

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

คุณพ่อคิดว่าโรงเรียน เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุตรของตน

กรณีศึกษาที่ 12 ครอบครัวน้องฟ้า (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ฟ้า เป็นนักเรียนหญิง เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์สากล (บัลเล่ย์) อาศัยอยู่กับพ่อและแม่ โดยพักอาศัยอยู่ในบ้านเช่าภายในโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ทำงานของพ่อและแม่ น้องฟ้าเดินทางไปโรงเรียนโดยรถประจำทาง ออกจากบ้านตั้งแต่เวลา 06.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 17.30 น. โดยหลังเลิกเรียนนักเรียนกลับบ้านตรงเวลาเสมอ ไม่เคยแวะเถลไถล ฟ้าเล่าว่ากิจกรรมที่ทำหลังเลิกเรียนคือการซ้อมเต้น และทำงานบ้าน ส่วนกิจกรรมที่มักทำในวันหยุดคือ การเล่นอินเทอร์เน็ต ดูโทรทัศน์ ทำการบ้าน วาดภาพ และซ้อมเต้น นอกจากนี้ ฟ้ายังรับงานแสดงภายนอกเป็นครั้งคราว โดยมักขอมเงินที่ได้มาจากการแสดงเพื่อใช้จ่ายในคราวจำเป็น เพราะตระหนักดีว่าการเรียนบัลเล่ย์ต้องใช้เงินเยอะ และมักมีรายจ่ายเพิ่มเติมโดยไม่ได้คาดหมาย

ฟ้า เคยได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดร้องเพลง และวาดภาพ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน โดยฟ้ามองว่าตนเองรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายเสมอ ส่งงานตรงเวลา ตั้งใจเรียน รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายดี โดยได้รับแบบอย่างมาจากบิดามารดา ทักทายผู้ใหญ่ด้วยการไหว้เสมอ มีวินัยในเรื่องการเรียน มักทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อยก่อนออกไปเที่ยวเล่นเสมอ ในเรื่องความประหยัด ฟ้าเลือกซื้อของที่จำเป็นในบางครั้ง โดยส่วนใหญ่เลือกซื้อของตามสมัยนิยม แต่จะทบทวนก่อนซื้อเพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ได้อีก และรู้จักอดออมเงินส่วนที่เหลือ ฟ้าแบ่งปันของใช้ให้เพื่อนและบริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นเป็นบางครั้ง ไม่พูดปดแม้การพูดนั้นจะช่วยให้ได้รับประโยชน์ก็ตาม บุคคลต้นแบบของฟ้าคือพ่อ แม่ และครู โดยเป็นแบบอย่างในเรื่องของความรับผิดชอบ

ครูเพ็ญ กล่าวถึงฟ้าว่า เป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นคนมีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีมารยาท เป็นที่ไว้วางใจของครู มีบุคคลิกน่ารัก ช่างพูด ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นที่พึ่งของเพื่อน ๆ แต่งกายถูกระเบียบและสะอาดสะอ้าน

ฝน เพื่อนที่รู้จักกับฟ้าตั้งแต่แรกเข้าเรียนชั้น ม.1 เล่าว่า ฟ้าเป็นคนเรียบร้อย นิสัยเฮฮา ร่าเริง กล้าแสดงออก ชอบเต้น ร้องเพลง โดยมักใช้เวลาหลังเลิกเรียน ซ้อมเต้น และนั่งคุยกับเพื่อน ๆ ฟ้าไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียน และไม่เคยผัดนัด หรือผัดคำพูดกับเพื่อนเลย และไม่เคยถูกครูทำโทษ

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณพ่อของฟ้า อายุ 45 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีรายได้รวมในครอบครัว 18,000 บาทต่อเดือน จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ 3 คน ค่าใช้จ่ายหลักในครัวเรือนเดือนละ 12,000 บาท ประกอบอาชีพราชการครู มีเวลาทำงานที่แน่นอน ครอบครัวพักอยู่ในพื้นที่ของโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ทำงาน ทำให้ไม่ต้องเดินทางไปทำงานข้างนอก กิจกรรมที่มักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือดูแลความเรียบร้อยของบ้านและโรงเรียน และพักผ่อนด้วยการดูข่าวประจำวันทางโทรทัศน์ เช่นเดียวกับกิจกรรมที่ทำในวันหยุด กิจกรรมที่ได้ทำร่วมกับลูกคือทานข้าวเย็นและดูโทรทัศน์ร่วมกัน

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อของฟ้า เล่าว่า เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ฟ้าตั้งแต่วัยเยาว์ ด้วยการชี้แนะและแนะนำให้ลูกแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่ประสบ จากนั้นก็จะช่วยเสริมแนวคิดและแนวปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควรในหลาย ๆ รูปแบบ นอกจากนี้ ยังฝึกให้นักเรียนสวดมนต์ก่อนนอน และชักชวนกันไปทำบุญที่วัด และใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อใช้ดาราหนังร้องและตัวละครในโทรทัศน์ในการชี้ให้เห็นถึงแบบอย่างที่ดีและไม่ดีในการประพฤติตน และเมื่อเด็กทำดีก็จะมีรางวัลตอบแทนเป็นสิ่งของหรือคำชมเชยเป็นครั้งคราว แต่หากไม่เชื่อฟังก็จะถูกลงโทษตามสมควรด้วยการดุว่า หรือพูดให้เด็กได้คิดและนำไปปรับปรุงตัว

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อของฟ้า แจ้งว่ายังไม่พบปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

คุณพ่อของฟ้ามีความเห็นว่าบุคคลที่เหมาะสมที่จะมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กได้แก่นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์

กรณีศึกษาที่ 13 ครอบครัวน้องดาว (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ดาว เป็นนักเรียนหญิง เข้าศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาศิลป์สากล เพราะชอบร้องเพลง มีน้องสาว 1 คน อาศัยอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ในเขตจังหวัดนครปฐม บิดาเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนมารดาเป็นอาชีพค้าขาย โดยจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ดาวทำงานพิเศษโดยการเป็นนักแสดงให้กับบริษัทกันตนา โดยรายได้ทั้งหมดที่ได้มา ก็จะให้คุณพ่อคุณแม่ ซึ่งในการถ่ายละครแต่ละครั้งคุณพ่อจะไปเป็นเพื่อนเสมอ

ดาว ออกจากบ้านเพื่อไปโรงเรียนตั้งแต่ 07.00 น. และกลับถึงบ้านเวลา 16.00 น. โดยมอเตอร์ไซด์ของคุณพ่อ หรือโดยสารแท็กซี่ในบางครั้ง กิจกรรมที่ดาวทำหลังเลิกเรียน นอกเหนือจากการถ่ายละครคือ เล่นคอมพิวเตอร์และซ้อมร้องเพลง ส่วนวันเสาร์อาทิตย์ ถ้าว่างจากการถ่ายละคร ก็จะไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า ดูโทรทัศน์ เล่นอินเทอร์เน็ต และซ้อมร้องเพลง

ดาว ใช้เวลากับผู้ปกครองส่วนใหญ่นอกเหนือจากการรับประทานอาหารเย็นร่วมกันแล้ว ยังมีช่วงเดินทางไป-กลับโรงเรียน และช่วงที่อยู่กองถ่ายละคร

ดาว มองตนเองว่า ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นบางครั้ง รับผิดชอบงานที่บ้านที่โรงเรียนเป็นบางครั้ง ตั้งใจเรียนบางครั้ง ไม่เคยผิดนัดกับกองถ่ายละครเลย และจะไปตรงเวลาเสมอ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นบางครั้ง นอนหลับก่อนอาบน้ำ ถ้ากลับจากถ่ายละครดึก ๆ เรื่องการใช้จ่ายเงิน ดาวมักใช้จ่ายเงินในการซื้อของตามสมัยนิยม ส่วนมากเป็นเรื่องเครื่องแต่งกาย ดาวมองว่าตนเองรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมักไม่ค่อยมีเวลาช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน หรือกิจกรรมของส่วนรวมถ้าไม่ได้รับสิ่งตอบแทน แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนเป็นบางครั้ง เป็นน้องดาวดูตัวอย่างจากคุณพ่อ คุณแม่ในเรื่องของการมีไหวพริบ

ครูพิชญ กล่าวถึง ดาวว่า เป็นเด็กหน้าตาดี รักสวยรักงาม และเอาใจใส่ตัวเอง แต่ทำผิดกฎระเบียบในบางครั้ง โดยเฉพาะเรื่องทรงผมและการแต่งกาย เป็นคนเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าแสดงออก บางครั้งไม่ส่งงานครู ต้องให้ครูตามบ่อย ๆ

ฝน ซึ่งสนิทสนมกับดาวตั้งแต่ชั้น ม.2 เล่าว่า ดาวเป็นคนรักสวยรักงาม น่ารัก สมกับเป็นดารา มีนิสัยขี้โมโห และชอบว่าน้องตัวเองให้เพื่อน ๆ ฟัง ดาวมักพูดถึงครอบครัวของตนเองว่าเป็นครอบครัวที่รักสนุก มักมีกิจกรรมร่วมกันที่สนุกสนาน เช่น ไปเที่ยวทะเล กิจกรรมที่ดาวมักทำหลังเลิกเรียนคือเล่นอินเทอร์เน็ตที่บ้าน นอกจากนี้ ฝนเล่าว่าดาวเคยชวนฝนโดดเรียนเพื่อไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้า นอกจากนี้ดาวยังเคยถูกครูทำโทษเรื่องทรงผม และไม่ส่งงาน

ส่วนเรื่องที่ฝนมักขอความช่วยเหลือหรือคำปรึกษาจากดาวคือ เรื่องความสวยความงาม เพราะดาวเป็นดาราดูและแต่งตัวเก่ง

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้มีบทบาทอบรมดูแลดาว คือคุณพ่อ อายุ 42 ปี เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้รวมในครอบครัวเดือนละ 40,000-50,000 บาท รายจ่ายหลักในครอบครัวจำนวน 30,000 บาท โดยมีผู้อยู่ในอุปการะ 2 คน คือดาวและน้องสาว ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ โดยเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปส่งลูกที่โรงเรียนตั้งแต่ 07.00 น. และกลับถึงบ้านก่อนไปรับลูกที่โรงเรียนตั้งแต่เวลา 13.30 น.

ที่บ้านของดาวเปิดเป็นร้านบริการทางไปรษณีย์ และรับทำ พ.ร.บ. ต่อทะเบียนรถยนต์ ซึ่งคุณแม่ของดาวจะเป็นผู้ดูแล และคุณพ่อจะกลับไปช่วยหลังเลิกงาน ส่วนในวันหยุดคุณพ่อจะพาครอบครัวไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ และบางครั้งก็จะพาน้องดาวไปถ่ายละคร หรือไปร้องเพลง และรดน้ำต้นไม้ปลูกต้นไม้เมื่ออยู่บ้าน

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

ผู้ปกครองของดาวให้สัมภาษณ์เพียงสั้น ๆ และไม่เห็นความเห็นมากนัก โดยเล่าว่าเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ดาว เมื่ออายุ 5 ขวบขึ้นไป โดยเน้นสอนให้ทำแต่สิ่งที่ดี และไม่อิฉาธิษษา มองโลกในแง่ดี และจะพูดคุยเพื่อสั่งสอนอบรมในช่วงเวลาที่เดินทางไปตรงเรียนร่วมกัน หรือช่วงที่อยู่ที่กองถ่ายละคร ก็จะคอยแนะนำว่าดาวควรวางตัวอย่างไร

คุณพ่อมักให้รางวัลดาวเมื่อดาวประกวดร้องเพลงแล้วได้รางวัล หรือเมื่อมีงานแสดงเข้ามามาก ๆ ด้วยการซื้อของที่ลูกอยากได้ให้ โดยกล่าวว่า “อยากได้อะไรขอให้บอก” สำหรับเรื่องการลงโทษ จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

ปัญหาสำหรับคุณพ่อในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่น้องดาวคือ การที่น้องดาวไม่ยอมเข้าใจและไม่รับฟังสิ่งที่พ่อพยายามสอน แม้จะพยายามบอกกล่าวพร่ำสอนก็ตาม

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

คุณพ่อคิดว่า โรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการ ควรเข้ามาช่วยดูแลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน โดยการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้น

กรณีศึกษาที่ 14 ครอบครัวน้องก้อง (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ก้องเป็นนักเรียนชาย เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาคันตริสากล (เปียโน) เคยได้รับรางวัลซิลเวอร์โพซ ในการแข่งขันเปียโนในงานมิวสิคเวิลด์ ก้องอาศัยอยู่กับพ่อ ป้า 2 คนและย่า มารดาถึงแก่กรรมตั้งแต่ก้องยังเด็ก โดยก้องมีป้าเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็ก พ่อของก้องเป็นพนักงานบริษัท ส่วนป้าเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ก้องพักอยู่ในหอของโรงเรียนเพราะบ้านอยู่ไกล โดยในวันที่กลับบ้าน ตอนเช้าก้องจะออกจากบ้านเพื่อไปโรงเรียนพร้อมกับพ่อโดยรถยนต์ส่วนตัว ตั้งแต่ 06.00 น.

กิจกรรมที่ก้องทำหลังเลิกเรียน คือการเล่นกีฬา และเมื่อกลับถึงหอ ก้องก็จะทำการบ้าน และทบทวนบทเรียน และจะกลับบ้านเย็นวันศุกร์ วันหยุดเสาร์อาทิตย์ ก้องจะออกไปเรียนพิเศษวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ จากนั้นก็จะไปเรียนเปียโนและต่อยอดเทนนิส โดยคุณป้าเป็นคนพาไป ส่วนกิจกรรมที่ทำในเวลาว่างจากการเรียนพิเศษ คือการอ่านหนังสือการ์ตูนดูหนัง ซ้อมเปียโนและทำการบ้าน ช่วงเวลาที่ก้องได้ใช้เวลาร่วมกับผู้ปกครอง คือในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ที่คุณป้าจะเป็นผู้พาก้องไปเรียนพิเศษและทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ สถานที่ที่ก้องมักไปกับครอบครัวได้แก่ ห้างสรรพสินค้า และกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือการทำอาหาร ดูหนัง และช่วงที่ป้าพาไปเรียนพิเศษ

ก้อง มองตนเองผ่านการให้สัมภาษณ์ว่า เป็นผู้มีวินัยเรื่องการเรียนรู้ ขยันหมั่นเพียร เพราะมักใช้เวลาว่างในการทำการบ้านและเรียนพิเศษ รับผิดชอบเรื่องการเรียนส่งการบ้านตรงเวลาเสมอ มีความสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี ยอมรับเมื่อกระทำผิด และปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นครั้งคราว ในเรื่องการใช้จ่าย ก้องจะซื้อของใช้ส่วนตัวเท่าที่จำเป็น และดูแลของใช้โดยไม่ทิ้งขว้าง แต่จะใช้อย่างทะนุถนอมเป็นครั้งคราว ขึ้นอยู่กับของแต่ละชนิด และจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนอย่างเต็มใจเสมอ โดยบริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นทุกครั้งที่มีการเรียไรสำหรับวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวนั้น ก้องเล่าว่าทุก ๆ คนในบ้านจะช่วยกันสอนก้องแทนแม่ที่เสียไปแล้ว โดยมักใช้วิธียกตัวอย่างให้เห็นว่าการทำสิ่งไหน ดีหรือไม่ดีอย่างไร

ครูอุ๊ต (นามสมมติ) เล่าว่า ก้องเป็นเด็กที่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ชอบเล่นกีฬาและมักพบเห็นก้องที่โรงยิมเสมอหลังเลิกเรียน โดยก้องจะช่วยครูดูแลและทำความสะอาดอุปกรณ์กีฬาอยู่เสมอ ๆ เป็นที่รักใคร่ของเพื่อน ๆ และมีความเป็นผู้นำ

ก้อ (นามสมมติ) ซึ่งสนิทสนมกับก้องตั้งแต่ชั้น ม.1 พูดถึงก้องว่า เป็นคนนิสัยดี มีน้ำใจ ชอบแบ่งปันของให้กับเพื่อนเสมอ และมีความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน โดยเพื่อนมักให้ก้องช่วยทำรายงานกลุ่มให้เสมอ ๆ เพราะเพื่อนคนอื่นไม่ช่วยทำ ก้องเคยติดนัดกับก้อแต่น้อยครั้ง

ที่ผิदनัดเพราะก้องติดงานอย่างอื่นอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่เคยผิदनัดคำพูดต่อเพื่อนเลย โดยหลังเลิกเรียน ก้องมักเล่นกีฬา ส่วนในวันที่ต้องกลับบ้านก้องก็จะตรงกลับบ้านทันที

จากการสังเกตของผู้ศึกษาระหว่างเก็บข้อมูล พบว่า ก้องยกมือไหว้สวัสดีผู้ศึกษา ตั้งแต่พบหน้า และยกมือไหว้ขอบคุณเมื่อผู้ศึกษามอบของที่ระลึกหลังจบการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษายังสังเกตเห็นก้องเข้าคิวรอซื้ออาหารแม้ว่าคิวที่รออยู่จะยาวมากก็ตาม

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

คุณป้าของก้องอายุ 43 ปี สถานภาพโสด อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ รับผิดชอบงานในส่วนของการจัดทำระบบฐานข้อมูล การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อเดือน มีค่าใช้จ่ายหลักต่อเดือนเดือนละ 20,000 บาท โดยมีผู้อยู่ในอุบะระ 2 คน คือก้องและน้องชาย คุณป้าของก้องทำงานสัปดาห์ละ 5 วัน ตั้งแต่ 08.00-17.00 น. เดินทางไปกลับโดยรถสวัสดิการรับ-ส่ง กิจกรรมที่คุณป้าของก้องทำหลังเลิกงานคือการรับสอนพิเศษนักเรียนอนุบาล เมื่อกลับถึงบ้านก็จะเล่านิทานให้หลานคนเล็กฟังก่อนนอน หรือในบางวันก็จะชวนหลานวาดภาพ ระบายสี

ส่วนกิจกรรมที่คุณป้ามักทำในวันหยุดเสาร์อาทิตย์คือ การพาหลาน ๆ ออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน ได้แก่การพาไปเรียนพิเศษ เรียนดนตรี เรียนเทนนิส เรียนว่ายน้ำ นอกจากนั้น เมื่อมีเวลาว่างคุณป้าก็จะชวนหลาน ๆ ช่วยกันทำความสะอาดบ้าน อาบน้ำสุนัข เล่นกับสัตว์เลี้ยง หรือเดินเล่นตามห้างสรรพสินค้าหรือสวนสาธารณะต่าง ๆ และหากวันหยุดนั้นเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา ก็จะพาหลาน ๆ ไปทำบุญที่วัด และให้อาหารปลา ในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์คุณป้าของก้องตอบแบบสอบถามทุกข้ออย่างละเอียด และชัดเจน พร้อมยกตัวอย่างให้เห็นภาพประกอบ

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณป้าเล่าว่าเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ก้องตั้งแต่วัย 3 ขวบขึ้นไป โดยเน้นให้มีความขยันหมั่นเพียร และอดทน เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจแบ่งปัน โดยวิธีการปลูกฝังคุณธรรมมีดังนี้

3.1 ส่งเสริมให้เรียนพิเศษทั้งในวิชาสามัญ ได้แก่ คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ และด้านดนตรีและกีฬา

3.2 อ่านหนังสือนิทานให้ฟังก่อนนอน และเมื่อเขาโตพอที่จะอ่านเองได้ก็จะส่งเสริมการอ่านด้วยการซื้อหนังสือหลากหลายประเภทให้เขา

3.3 สั่งสอนอบรมตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

3.4 อธิบายให้เด็กเข้าใจว่าสิ่งไหน ควรหรือไม่ควรทำ พร้อมให้เหตุผล

3.5 ขณะที่คุณโทรทัศน่วมกัน ถ้ามีเรื่องราว ข่าวสาร หรือละครใดในโทรทัศน์ ก็จะคอยแนะนำสั่งสอน พร้อมสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไปด้วย

3.6 พาเด็ก ๆ ไปวันทุกวันหยุดที่เป็นวันสำคัญทางศาสนา

3.7 ให้รางวัลเมื่อทำความดี โดยการพูดชมว่าเป็นเด็กดี เช่นเมื่อเด็กลูกให้คนชรา นั่งบนรถเมล์ ก็จะกล่าวชมว่าเขาเป็นคนเอื้อเฟื้อ และบอกว่าร่างกายเด็กยังแข็งแรงอยู่ การทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ไม่เหลือปากว่าแรง หรือให้ของรางวัลที่ราคาไม่แพง และใช้ประโยชน์ได้เช่นเสื้อผ้า รองเท้ากีฬา เมื่อเด็กประพฤติตัวดี ไม่มีปัญหาในการไปเรียน ผลการเรียนดี

3.8 ลงโทษเมื่อเด็กทำความผิด ตามความผิดของเด็ก เช่น หลานวัย 5 ขวบ เอาเงินค่าขนมที่ได้ไปแจกเพื่อนหมด 100 บาท ก็จะถูกลงโทษด้วยการหักค่าขนมวันละ 5 บาท เป็นเวลา 20 วัน

3.9 สอนให้กระทำ เช่น สอนให้เด็กมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน โดยบอกว่า ถ้าเรามีน้ำใจกับเพื่อน เราก็จะได้สิ่งเหล่านั้นจากเพื่อนเช่นกัน

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในครอบครัว

4.1 สิ่งแวดล้อม คุณภาพของสังคม และค่านิยมที่ผิดของวัยรุ่น

4.2 สื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือการ์ตูนที่ไม่สร้างสรรค์

4.3 กลุ่มเพื่อน

4.4 บุคคลต้นแบบทางสื่อต่าง ๆ เช่น นักร้อง นักแสดง ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่เลียนแบบคนที่ตนเองชอบ ซึ่งหากมีตัวอย่างที่ไม่ดี ก็จะทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.1 ครูควรมีส่วนช่วยขัดเกลา และอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก

5.2 กระทรวงศึกษาธิการควรวางรากฐานแนวทางการเรียนการสอนให้เน้นคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

5.3 บุคคลต้นแบบ เช่น ดารา นักร้อง นักแสดง ควรทำตัวเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็ก

5.4 วัดควรเป็นสถานที่ที่ช่วยในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน

5.5 ชุมชน ควรช่วยกันสอดส่องดูแลเยาวชนในชุมชน และผู้ใหญ่ในชุมชนควรเป็นตัวอย่งที่ดีให้แก่เด็ก

กรณีศึกษาที่ 15 ครอบครัวน้องเพลง (นามสมมติ)

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะนิสัยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

เพลง เป็นนักเรียนหญิง เข้าศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ตั้งแต่ชั้น ม.1 ในสาขาศิลปะไทย เพราะชอบร้องเพลงเหมือนคุณแม่ อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ มีพี่สาวและพี่ชายอย่างละ 1 คน พ่อแม่ประกอบอาชีพค้าขาย โดยมีร้านขายผักไท โดยมีหน้าร้านตรงข้ามกับซอยบ้านในเขตบางบอน ดาวรับจ้างร้องเพลงในงานแสดงต่าง ๆ ในวันหยุด และประกวดร้องเพลงเมื่อมีโอกาส โดยเคยได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ในงานมหกรรมของดี 4 ภาค

เพลง ออกจากบ้านเพื่อมาโรงเรียนตั้งแต่ 06.30 น. และกลับถึงบ้านเวลา 17.40 น. เดินทางไป-กลับโดยรถส่วนตัวของผู้ปกครองเพื่อน กิจกรรมที่ดาวมักทำเมื่อกลับถึงบ้านคือ ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และซ้อมร้องเพลง หากวันไหนที่ต้องการไปเที่ยวกับเพื่อนหลังเลิกเรียนก็จะโทรขออนุญาตจากคุณแม่ก่อน ถ้าไม่ได้รับอนุญาตก็จะตรงกลับบ้าน ส่วนในวันหยุดหากไม่มีงานแสดงหรือประกวดร้องเพลง น้องเพลงก็จะช่วยพ่อแม่ขายของที่ร้าน หรืออยู่บ้านเลี้ยงหลานซึ่งเป็นลูกพี่ โดยเพลงบอกว่าแม่ไม่ได้บอกให้ออกไป แต่เพลงอาสาช่วยเอง เพราะรู้ว่าพ่อกับแม่เหนื่อย นอกจากนี้กิจกรรมที่เพลงได้ใช้เวลาร่วมกับครอบครัวคือในช่วงทานอาหารเย็นและดูโทรทัศน์ร่วมกันในตอนค่ำ น้องเพลงดูตัวอย่างจากพ่อในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ

ครูด้า กล่าวถึงเพลงว่า มีความรับผิดชอบดี พุดเก่ง มีมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดี ตั้งใจเรียน เป็นเด็กไม่เหลวไหล

อ้อม เพื่อนของเพลงตั้งแต่ชั้น ม.2 เล่าว่า เพลงเป็นคนคุยเก่ง น่ารัก ชอบร้องเพลงเรียบริ่อย ไม่เคยผัดนัดกับเพื่อน ไม่เคยชวนเพื่อนหนีเรียน เวลาจะไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ ก็จะโทรบอกที่บ้านก่อน เพลงไม่เคยถูกครูทำโทษ แต่เคยเล่าให้เพื่อนฟังว่า โดนพ่อตี เพราะลืมโทรบอกว่าจะกลับค่ำ

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

ผู้มีบทบาทในการดูแลเพลงคือคุณแม่ อายุ 51 ปี อาชีพค้าขาย จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกับคุณแม่ของเพลง โดยขายของทั้ง 7 วัน แต่จะมีวันหยุดสลับกับคนในร้าน รายได้รวมในครอบครัวเดือนละ 10,000 บาท ค่าใช้จ่ายเดือนละ 9,500 บาท ผู้อยู่ในอุปการะ 1 คน คือน้องเพลงซึ่งเป็นลูกคนเล็ก

กิจกรรมที่คุณพ่อมักทำหลังจากเลิกงานคือ ฟังเพลง และดูโทรทัศน์ ส่วนในวันหยุดคุณพ่อก็ใช้เวลาที่บ้านในการดูแลรดน้ำต้นไม้ในสนามหลังบ้าน และบางวันก็จะพาเพลงออกไปประกวดร้องเพลง หรือตามงานแสดงต่าง ๆ คุณพ่อเล่าว่าชอบร้องเพลงตั้งแต่ไหนแต่ไรแต่ร้องไม่ไพเราะ เมื่อเห็นเพลงชอบร้องเพลง จึงส่งเสริมด้วยการส่งให้เรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสนับสนุนให้ออกไปแสดงความสามารถในงานต่าง ๆ

3. วิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อเล่าว่า มีวิธีในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เพลงโดยการพูดคุยกันภายในบ้านหลังกลับจากโรงเรียน และบอกให้เขาโทรกลับมาขออนุญาตที่บ้านเสมอ หากไม่ทำก็จะถูกลงโทษด้วยการว่ากล่าวตักเตือน และในวันหยุดของเพลง คุณพ่อจะเตรียมกับข้าวไว้ให้ที่บ้านและให้เงินเพลงไว้ 20 บาท เพื่อป้องกันไม่ให้เพลงออกไปเที่ยวนอกบ้านโดยที่ตนเองไม่รู้โดยตนเองไม่ต้องพูดห้ามโดยตรง นอกจากนี้คุณแม่ยังมีส่วนในการช่วยอบรมสั่งสอนน้องเพลงโดยเฉพาะในช่วงที่ดูแลครรร่วมกัน เพราะทั้งแม่และน้องเพลงชอบดูละครหลังข่าว แม่จะคอยเตือนว่าการกระทำแบบไหนดี แบบไหนไม่ดี

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

คุณพ่อของน้องเพลงบอกว่า เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาใกล้ชิดลูกสาวมากนัก แต่ก็พยายามส่งเสริมลูกให้ทำในสิ่งที่ใจรัก คือการประกวดร้องเพลง

5. ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ไม่มี

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์

การนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่อง “วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน” ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้ (1) ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง (2) สรุปและวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน (3) สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม รายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 15 ราย เป็นนักเรียนหญิงจำนวน 12 ราย และเป็นนักเรียนชายจำนวน 3 ราย โดยจำแนกตามสาขาวิชาเอกที่ศึกษาได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1

สาขาวิชาเอกของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

สาขาวิชาเอกที่ศึกษา	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
นาฏศิลป์ไทย	5	นา, กบ, เล็ก, แก้ม, ญาญา
ดุริยางค์ไทย	3	มงคล, โม, กานต์
คีตศิลป์สากล	2	ดาว, บักเป้า
ดนตรีสากล	2	เก็ต, ก้อง
คีตศิลป์ไทย	1	เพลง
โขน	1	รัช
นาฏศิลป์สากล	1	ฟ้า
รวม	15	

จากตารางที่ 4.1 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เป็นนักเรียนสาขาวิชาเอกนาฏศิลป์ไทย จำนวน 5 ราย ดุริยางค์ไทย 3 ราย สาขาวิชาคีตศิลป์สากล และดนตรีสากล สาขาวิชาละ 2 ราย และสาขาคีตศิลป์ไทย โขน และนาฏศิลป์สากล สาขาวิชาละ 1 ราย ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2

ประเภทครอบครัวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทของครอบครัว	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
ครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว	7	บักเป้า, รัช, มงคล, เก็ต, กบ, เล็ก, กานต์
ครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา	6	โม, นา, แก้ม, ฟ้า, ดาว, เพลง
ครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงเดี่ยว	2	ญาญา, ก้อง
รวม	15	

จากตารางที่ 4.2 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยวมากที่สุดจำนวน 7 ราย รองลงมาคืออยู่ในครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดาจำนวน 6 ราย และอยู่ในครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงเดี่ยวจำนวน 2 ราย

ตารางที่ 4.3

ลักษณะการเดินทางมาโรงเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะการเดินทางมาโรงเรียน	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
รถโดยสารประจำทาง	7	ญาญ่า, แก้ม, เล็ก, กานต์, เก็ต, โม, ฟ้า
พักหอพักภายในโรงเรียน	3	ก้อง, นา, มงคล
จักรยานยนต์	2	ปักเป้า, ดาว
รถโดยสารสาธารณะ (แท็กซี่/รถตู้)	2	รัช, กบ
รถยนต์ส่วนตัว	1	เพลง
รวม	15	

จากตารางที่ 4.3 นักเรียนที่เดินทางโดยรถโดยสารมีจำนวนมากที่สุดคือ 7 ราย รองลงมา ได้แก่ จักรยานยนต์ รถโดยสารสาธารณะ (แท็กซี่/รถตู้) และเดินทางโดยรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ตามลำดับ แต่ทั้งนี้ก็มีนักเรียนที่พักหอพักภายในโรงเรียนจำนวน 3 ราย โดยมีผู้ร่วมเดินทางไปโรงเรียน จำแนกได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4

ผู้ร่วมเดินทางไปโรงเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ร่วมระหว่างเดินทางไปโรงเรียน	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
เพื่อน	8	เพลง, โม, กบ, เก็ต, เล็ก, ปักเป้า, แก้ม, ญาญ่า
เดินทางคนเดียว	3	ฟ้า, กานต์, รัช
เดินทางกับผู้ปกครอง	1	ดาว
รวม	12	

จากตารางที่ 4.4 กลุ่มตัวอย่างที่เดินทางมาพร้อมกับเพื่อนมีมากที่สุดคือ 8 ราย รองลงมาเดินทางคนเดียวและเดินทางกับผู้ปกครอง คือ 3 ราย และ 1 ราย ตามลำดับ โดยมีเพียงดาวเท่านั้น ที่เดินทางไปโรงเรียนพร้อมผู้ปกครอง

ตารางที่ 4.5

กิจกรรมที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำในเวลาว่างหลังเลิกเรียน

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมหลังเลิกเรียน	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
ทำการบ้าน/ทบทวนบทเรียน	6	บักเป้า, เล็ก, แก้ม, กบ, โม, ก้อง
ดูโทรทัศน์/ฟังเพลง	6	บักเป้า, เล็ก, กานต์, กบ, ก้อง, ญาญา
ซ่อมดนตรี ซ่อมเต็นท์	5	กานต์, ฟ้า, ดาว, ญาญา, เพลง
เล่นคอมพิวเตอร์	4	บักเป้า, รัช, เก็ด, ดาว
ทำงานบ้าน	4	บักเป้า, กานต์, ฟ้า, เพลง
เล่น/คุยกับเพื่อน	3	เก็ด, นา, ญาญา
เล่นกีฬา	2	มงคล, ก้อง

จากตารางที่ 4.5 กิจกรรมหลังเลิกเรียนที่กลุ่มประชากรนิยมมากที่สุดสองอันดับแรกได้แก่ ทำการบ้าน/ทบทวนบทเรียน และดูโทรทัศน์/ฟังเพลง จำนวนเท่ากันที่ 6 ราย รองลงมาได้แก่การซ่อมดนตรี/ซ่อมเต็นท์ จำนวน 5 ราย เล่นคอมพิวเตอร์ และทำงานบ้าน จำนวนเท่ากันคือ 4 ราย เล่นกับเพื่อน และเล่นกีฬาจำนวน 3 และ 2 รายตามลำดับ โดยนักเรียนแต่ละคน จะใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนในการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น บักเป้าใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนในการทำการบ้าน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง เล่นคอมพิวเตอร์ และทำงานบ้าน ในขณะที่ รัช ใช้เวลาหลังเลิกเรียนในการเล่นคอมพิวเตอร์ และมงคลใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬา

ตารางที่ 4.6
กิจกรรมที่นักเรียนทำในวันหยุด

กิจกรรมในวันหยุด	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
ดูโทรทัศน์/ฟังเพลง	11	มงคล, เกียรติ, เล็ก, แก้ม, นา, กานต์, กบ, โม, ก้อง, 2ฟ้า, ดาว
ไปเที่ยวกับครอบครัว	8	ปักเป้า, เกียรติ, แก้ม, กานต์, โม, ก้อง, ฟ้า, ดาว,
เล่นเกมพีวีเตอร์	6	ปักเป้า, เกียรติ, กบ, โม, ฟ้า, ดาว
อ่านหนังสือ	5	มงคล, เล็ก, นา, โม, ก้อง
ซ้อมดนตรี/เต้น/ร้องเพลง	5	กานต์, โม, ฟ้า, ดาว, เพลง
ทำงานบ้าน	4	รัช, เล็ก, แก้ม, กานต์
ทำการบ้าน	4	แก้ม, โม, ก้อง, ฟ้า
รับงานแสดง	4	รัช, ดาว, ญาญา, กบ
เรียนพิเศษ	2	เกียรติ, ก้อง
ไปทำบุญที่วัด	1	เล็ก
นั่งเล่น/นั่งคุยกันภายในบ้าน	1	แก้ม
ดูแลสนาม/รดน้ำต้นไม้/ปลูกต้นไม้	1	นา
เล่นกับสุนัข	1	ปักเป้า
วาดภาพ	1	ฟ้า
เดินเล่นห้างสรรพสินค้ากับเพื่อน	1	ญาญา
ช่วยงานพ่อ แม่	1	เพลง

จากตารางที่ 4.6 กิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ทำในวันหยุดคือการดูโทรทัศน์/ฟังเพลง โดยมีจำนวน 11 ราย ซึ่งพบในครอบครัวทุกประเภท เช่นเดียวกับกิจกรรมไปเที่ยวกับครอบครัว ซึ่งมีจำนวน 8 ครอบครัว กิจกรรมที่นักเรียนทำน้อยที่สุดได้แก่ การไปทำบุญที่วัด นั่งเล่นพูดคุยกันภายในบ้าน ปลูกต้นไม้ เล่นกับสัตว์เลี้ยง วาดภาพ เดินเล่นห้างสรรพสินค้า และช่วยงานผู้ปกครอง ซึ่งพบเพียงกิจกรรมละ 1 ราย

นอกจากนี้ยังมีนักเรียน 4 ราย ที่ทำการบ้านในวันหยุด คือ แก้ม, โม, ก้อง และฟ้า ซึ่งทั้ง 4 รายนี้ ล้วนเป็นนักเรียนที่อาจารย์มีความเห็นว่าเป็นเด็กที่มีความรับผิดชอบสูง สนใจการเรียนรู้ และพบว่ามึนักเรียนจำนวน 4 ราย ใช้เวลาในวันหยุดด้วยการรับงานแสดง ได้แก่ รัช, ดาว, ญาญา, กบ โดยมีรัช และ กบ อยู่ในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยวและมีมารดาประกอบอาชีพเดียวกันคือค้าขาย และพบว่ามีญาญาเพียงคนเดียวที่ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้ากับเพื่อน แต่ไม่ได้ไปเที่ยวกับครอบครัว

1.2 ข้อมูลทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ปกครอง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ คือรายได้ จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ สภาพที่อยู่อาศัย และค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต สภาพทางสังคม คือวิถีการดำเนินชีวิต กิจกรรมสันทนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว รวมถึงสภาพการทำงาน

ผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 15 ครอบครัว ประกอบด้วย เพศหญิง 11 ราย และเพศชาย 4 ราย โดยมีอายุระหว่าง 40-49 ปี มากที่สุด คือจำนวน 11 ราย รองลงมาคืออายุ 50-59 ปี คือ 3 ราย และอายุ 60 ปีขึ้นไป 1 ราย คือคุณย่าของน้องญาญา และอยู่ในสถานภาพซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7

สถานภาพสมรสของผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพสมรส	จำนวน	เป็นผู้ปกครองของ
สมรส	6	แก้ม, โม, นา, ฟ้า, ดาว, เพง
คู่สมรสเสียชีวิต	4	ก้อง, กานต์, เก็ต, กบ,
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	5	ปักเป้า, รัช, มงคล, เล็ก, ญาญา,
รวม	15	

จากตารางที่ 4.7 ผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือจำนวน 9 ราย ไม่ได้อยู่ร่วมกัน (คู่สมรสเสียชีวิต หรือหย่าร้าง/แยกกันอยู่)

สำหรับด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือ 5 ราย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้แก่ ครอบครัวของ กานต์, ปักเป้า, ก้อง, โม, ฟ้า รองลงมาได้แก่

จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 ราย ได้แก่ รัช, แก้ม, มงคล, ดาว จบการศึกษาระดับ
อนุปริญญา 3 ราย ได้แก่ เก็ด, เล็ก, กบ จบการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 2 ราย
ได้แก่ ญาญ่า และเพลง และ จบการศึกษาระดับปริญญาโท 1 ราย คือผู้ปกครองของนา

ตารางที่ 4.8

อาชีพของผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	จำนวน	ผู้ปกครองของ
ค้าขาย	5	เพลง, โม, กบ, รัช, กานต์
รับจ้าง	5	มงคล, ญาญ่า, แก้ม, ปักเป้า, เล็ก
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	ดาว, ก้อง, เก็ด
รับราชการ	2	นา, ฟ้า
รวม	15	

ตารางที่ 4.9

รายได้ต่อครัวเรือนของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

รายได้ต่อครัวเรือน	จำนวน	ครอบครัวของ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	1	ญาญ่า
10,000-20,000 บาท	7	ปักเป้า, เล็ก, รัช, กบ, เพลง, ฟ้า, มงคล
20,001-30,000 บาท	5	เก็ด, กานต์, ก้อง, แก้ม, นา
30,001 บาทขึ้นไป	2	โม, ดาว
รวม	15	

จากตารางที่ 4.8 และ 4.9 ข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ต่อครัวเรือนพบว่า
ผู้ปกครองส่วนมาก ประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างในจำนวนเท่ากัน คืออาชีพละ 5 ราย โดย
ครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขายได้แก่ เพลง, โม, กบ, รัช, กานต์ โดยมีรายได้ใน
ครัวเรือนตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไปจนถึง 35,000 บาท ส่วนครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับจ้าง
ได้แก่ มงคล, ญาญ่า, แก้ม, ปักเป้า, เล็ก มีรายได้ตั้งแต่ 3,000 บาท จนถึง 30,000 บาท พนักงาน

รัฐวิสาหกิจ จำนวน 3 ราย คือผู้ปกครองของดาว ก้อง และเกีต มีรายได้ตั้งแต่ 25,000 บาท ขึ้นไป และรับราชการ จำนวน 2 ราย ได้แก่ ผู้ปกครองของนา และฟ้า โดยมีรายได้ต่อครัวเรือน 15,000 บาท ขึ้นไป

ตารางที่ 4.10
ที่อยู่อาศัยของผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง

ที่อยู่อาศัย	จำนวน	ผู้ปกครองของ
บ้านของตนเอง	12	ดาว, มงคล, เพลง, นา, โม, กบ, ญาญา, ก้อง, รัช, เล็ก, กานต์, ปักเป้า
บ้านเช่า	2	ฟ้า, แก้ม
บ้านญาติ	1	เกีต
รวม	15	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ คือจำนวน 12 ราย พักอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง มีเพียง 2 ราย คือครอบครัวของฟ้าและแก้ม ที่พักอาศัยอยู่ในบ้านเช่า และมีเกีตเพียงรายเดียวที่พักอาศัยอยู่บ้านญาติสนิท คือน้ำ

ตารางที่ 4.11
การเดินทางไปทำงานของผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะการเดินทาง	จำนวน	ผู้ปกครองของ
รถยนต์ส่วนตัว	6	เกีต, กานต์, รัช, ก้อง, นา, เพลง
เดิน/พักในสถานที่ทำงาน	3	ญาญา, กบ, ฟ้า
รถโดยสารประจำทาง	3	เล็ก, โม, ปักเป้า
จักรยานยนต์	2	มงคล, ดาว
รถโดยสารสาธารณะ	1	แก้ม,
รวม	15	

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่คือ จำนวน 6 ราย เดินทางไปทำงานโดยรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาคือเดินทางไปทำงานหรือพักอยู่ในสถานที่ทำงาน และ เดินทางไปทำงานโดยรถโดยสารประจำทาง

2. สรุปและวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ผลการศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน จำนวน 15 ครอบครัว ประกอบด้วยข้อมูลช่วงวัยของเด็กที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรมที่มุ่งเน้นให้แก่เด็ก และวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละครอบครัว รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

2.1 ช่วงวัยในการเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ 4.12

ช่วงวัยที่เริ่มได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

ช่วงวัยในการเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	จำนวน	รายชื่อนักเรียน
แรกเกิด-2 ปี	5	รัช, เล็ก, แก้ม, ฟ้า, กานต์
3-5 ปี	8	ปักเป้า, มงคล, กบ, ดาว, ก้อง, ญาญา, โม, เพลง
6-8 ปี	1	นา
9-12 ปี	1	เก็ต
รวม	15	

จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 15 ครอบครัว เกี่ยวกับช่วงวัยของการเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นว่าผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือ 8 ครอบครัว เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเมื่อเด็กอายุ 3-5 ปี รองลงมาคือช่วงวัยแรกเกิด-2 ปี โดยมีจำนวน 5 ครอบครัว และเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กในช่วงอายุ 6-8 ปี และ 9-12 ปี อย่างละ 1 ครอบครัว

2.2 คุณธรรมจริยธรรมที่มุ่งเน้นปลูกฝังให้แก่เยาวชนในครอบครัว

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 ครอบครัว พบว่า คุณธรรมที่ผู้ปกครองเน้นในการปลูกฝังให้แก่เด็ก มีดังนี้

- ความโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ รู้จักแบ่งปัน
- ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การเรียน และชีวิตตนเอง
- ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่พูดปด
- ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
- ความมีสติในการใช้ชีวิต
- ไม่อิจฉาริษยา
- มองโลกในแง่ดี
- มีเหตุผล
- เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่
- ใ้รู้จักความเป็นมาของวันสำคัญต่าง ๆ
- การประหยัด อดออม
- ความคิดรอบคอบ
- ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา
- ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- ความอดทนอดกลั้น

2.3 วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว

- การอบรมสั่งสอนโดยตรง

ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 ราย ใช้วิธีสั่งสอนอบรมโดยตรง ด้วยการบอกให้กระทำ หรือห้ามกระทำสิ่งใด ๆ ผู้ปกครองของญาติใช้วิธีการชี้แนะ สั่งสอนอบรมโดยตรงในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เช่น เมื่อเห็นคนตกยาก ก็จะสอนว่าเราต้องมีความเอื้อเฟื้อให้แก่ผู้อื่นเสมอ ผู้ปกครองมองคลแล้วถ้าลูกมีผลการเรียนออกมาดี ก็จะถือโอกาสสอนลูกว่าการที่ลูกมีคะแนนดีขึ้นนั้นแสดงว่าลูกรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ไม่ใช้เวลาไปกับสิ่งไร้สาระ และถ้าลูกทำวันนี้ให้ดีอนาคตข้างหน้าก็จะดี

ในจำนวน 15 ครอบครัวที่ใช้วิธีสั่งสอนอบรมโดยตรง มีการให้รางวัลด้วยคำชมเชยเมื่อเด็กทำตามคำสอน จำนวน 8 ราย ได้แก่ ญาญา, โม, ฟ้า, มงคล, ก้อง, กานต์, เก็ด และกบ ให้รางวัลด้วยการกอดและแสดงความรักและความภูมิใจ จำนวน 2 ราย ได้แก่ ปักเป้า

และ เล็ก ให้รางวัลด้วยการซื้อของที่เด็กต้องการให้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของราคา จำนวน 7 ราย ได้แก่ แก้ม, ปักเป้า, ฟ้า, ก້อง, รัช, นา, เพลง, ดาว พาไปเที่ยวหรือทานอาหารที่ชอบ จำนวน 3 ราย ได้แก่ แก้ม, เล็ก และฟ้า

ใช้วิธีลงโทษด้วยการไม่พูดด้วยเมื่อเด็กกระทำความผิด หรือไม่ปฏิบัติตาม คำสั่งสอน จำนวน 5 ราย ได้แก่ ปักเป้า, กานต์, เก็ด และมงคล ลงโทษด้วยการกำหนดระยะเวลา ห้ามใช้คอมพิวเตอร์ จำนวน 2 ราย ได้แก่ กานต์ และรัช ลงโทษด้วยการหักค่าขนม จำนวน 5 ราย ได้แก่ ปักเป้า, แก้ม, ก້อง, กานต์ และนา ลงโทษด้วยวิธีดู ว่ากล่าวตักเตือน จำนวน 9 ราย ได้แก่ ปักเป้า, แก้ม, รัช, โม, เพลง, กานต์, กบ, ฟ้า และดาว และลงโทษด้วยการตี จำนวน 3 ราย ได้แก่ ญาญา, รัช และกบ และพบว่ามีการครอบงำของเล็กเพียงครอบครัวเดียว ที่ใช้วิธีบอกลูกว่า “แม่เสียใจ” เมื่อลูกกระทำความผิด และ ครอบครัวของมงคลครอบงำเพียงครอบครัวเดียว ที่ใช้วิธีพูดคุยและถามเหตุผลว่าเหตุใดจึงกระทำความผิด โดยในแต่ละครอบครัวจะใช้วิธีการให้รางวัลและลงโทษ หลายรูปแบบคละกันไป ขึ้นอยู่กับความรุนแรงและจำนวนครั้งของการกระทำความผิด

- การเป็นต้นแบบ

จากการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 คน พบว่า นักเรียนยึดเอา ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความโอบอ้อมอารี มีเมตตา รักสัตว์ น้องปักเป้ายึดผู้ปกครองเป็น ตัวแบบในเรื่องความขยัน ความมีระเบียบ และรักสัตว์ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์และวิธีการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครองที่ต้องการมุ่งเน้นให้ปักเป้า มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตา กรุณาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ โดยผู้ปกครองเลี้ยงดูและเอาใจใส่สุนัขที่เลี้ยงไว้ให้ลูกดู รวมทั้ง ชักชวนลูกร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง ได้แก่การดูแลอาบน้ำ และเล่นกับสัตว์เลี้ยงใน วันหยุด และพาสุนัขไปเดินเล่นทุกวันเมื่อกลับถึงบ้าน ทำให้นักเรียนมีจิตใจที่มีเมตตา กรุณา รักสัตว์ และยึดเอาผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้

2. ด้านความขยันทำมาหากิน รัช และกบ ซึ่งผู้ปกครองมีอาชีพเหมือนกัน คือค้าขาย ได้ยึดเอาผู้ปกครองเป็นตัวอย่างในเรื่องของความขยันในการการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความประทับใจในผู้ปกครองซึ่งขยันทำมาหากิน ตั้งแต่เข้าตัวเพื่อออกไปขายของ จากการสัมภาษณ์และสังเกตน้องรัชและน้องกบ รวมทั้งสัมภาษณ์ครูและเพื่อนนักเรียน ทำให้ ทราบว่านักเรียนทั้ง 2 คนไม่มีความรับผิดชอบในห้องเรียน ไม่ส่งการบ้านและโดดเรียนและเคยถูก ครูทำโทษในเรื่องดังกล่าวหลายครั้ง แต่นักเรียนทั้ง 2 คนเป็นผู้ขยันทำงาน รับงานการแสดงผล ภายนอกทุกวันเสาร์เพื่อหารายได้เสริมโดยที่ไม่เคยขาดงานเลย และถือเป็นภาระที่นักเรียนจะต้อง

รับผิดชอบ จึงเห็นได้ว่าการที่นักเรียนประทับใจผู้ปกครองในเรื่องของการทำงาน ชยันท์มาหากิน ทำให้นักเรียนยึดผู้ปกครองเป็นตัวอย่างในเรื่องดังกล่าวโดยที่ผู้ปกครองเองไม่เคยรู้ตัว ในขณะที่น้องเล็ก ซึ่งเห็นผู้ปกครองออกไปทำงานทุกวันตลอดทั้งสัปดาห์ตั้งแต่เช้าจนกระทั่งเย็น ทำให้นักเรียนเป็นเด็กขยันเรียน และเอาใจใส่ในการเรียน

3. ความมีระเบียบวินัย และรับผิดชอบ มงคล ยึดผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในเรื่องของความมีระเบียบวินัย เนื่องจากผู้ปกครองมักสอนให้เก็บข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ ทุกครั้งจนติดเป็นนิสัย ซึ่งมงคลได้รับการยืนยันจากครูและเพื่อนว่า เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองได้ดี และได้รับมอบหมายจากเพื่อนร่วมชั้นให้เป็นหัวหน้าห้อง ในขณะที่น้องฟ้าและนายึดผู้ปกครองเป็นแบบอย่างในเรื่องของความรับผิดชอบ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ศึกษาสังเกตเห็นว่าผู้ปกครองของน้องฟ้า นี้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน โดยส่วนมากจะพูดถึงงานที่ทำและใช้เวลาว่างส่วนมากให้กับงานที่รับผิดชอบดูแลทำให้น้องฟ้ายึดเป็นแบบอย่างโดยที่ผู้ปกครองไม่ทราบมาก่อน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของครูและเพื่อนนักเรียนว่าฟ้า เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ส่งงานตรงเวลาทุกครั้งและให้ความสำคัญกับการเรียน โดยนักเรียนมองว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อหน้าที่โดยการตั้งใจเรียนให้ดีที่สุดเพื่ออนาคตสดใสในวันหน้า

4. ความอดทนอดกลั้น น้องเก็ด และน้องโม ยึดผู้ปกครองเป็นตัวอย่างในเรื่องความอดทนอดกลั้น โดยเก็ด เห็นว่า มารดาต้องทนลำบากเลี้ยงดูลูกคนเดียวมาตลอดตั้งแต่บิดาเสียชีวิตเมื่อเกิดอายุ 5 ขวบ ด้วยการประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นสูง และทำงานไม่เป็นเวลา บางวันต้องออกไปแต่เช้ามืดในขณะที่บางวันต้องกลับบ้านตี 3 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเก็ดจะยึดมารดาเป็นตัวอย่างในเรื่องของความอดทนอดกลั้น แต่ทั้งตัวนักเรียนเองกลับมองว่าตนเองเป็นผู้ไม่มีความอดทนเท่าที่ควร และอยากปรับปรุงตนเองในด้านนี้ให้อดทนได้แก่เหมือนแม่ ซึ่งสอดคล้องกับที่มารดาให้สัมภาษณ์ว่าอุปสรรคในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ เก็ด คือการที่เกิดขาดความอดทนอดกลั้นนั่นเอง ในขณะที่โมเห็นผู้ปกครองออกไปขายของที่ร้านตลอด 7 วันทุกสัปดาห์ ทำให้เกิดความประทับใจและยึดเอาผู้ปกครองเป็นตัวอย่างในเรื่องของความอดทนอดกลั้น

จากการศึกษา นักเรียนและผู้ปกครองทั้ง 15 ครอบครัว พบว่าญาติที่อยู่อาศัยอยู่ในครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยว แต่มีย่าเป็นผู้ปกครองดูแลภายในครอบครัว และมีนักเรียนเป็นผู้หารายได้พิเศษช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว เนื่องจากบิดาไม่ได้ทำงาน เพียงคนเดียวที่ไม่ได้ยึดเอาผู้ปกครองเป็นต้นแบบในการเนินชีวิตในเรื่องใดเลย แต่ในการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบุคคลต้นแบบ

ญาติให้สัมภาษณ์ว่ายืดเอาพี่สาวที่รู้จักกันเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในเรื่องของการพูด เพราะพี่สาวพูดเก่ง

นอกจากนี้ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 ครอบครัว เห็นว่า ดารา นักแสดง ที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ มีอิทธิพลอย่างมากต่อวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยผู้ปกครองของก้อง มีความเห็นว่า หากน้องนักแสดงเป็นบุคคลตัวอย่างที่ไม่ดี ก็จะทำให้เด็กประพฤติตนไม่ดีไปด้วย เพราะเด็กมักจะทำตามและเลียนแบบบุคคลที่ตนเองชื่นชอบ มีผู้ปกครองจำนวน 10 ครอบครัว ที่ใช้วิธีปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนในครอบครัวด้วยการใช้โทรทัศน์เป็นสื่อในการอบรมและมีดารานักร้องเป็นตัวอย่างในการช่วยปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้มี 8 ครอบครัว ที่เห็นว่าตัวละครในนิทานก็สามารถเป็นตัวอย่างให้แก่เด็กได้ จึงใช้วิธีอ่านนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมให้ลูกฟังก่อนนอน หรือแนะนำหนังสือที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก

- การสอดแทรกขณะทำกิจกรรมยามว่างร่วมกัน

ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมที่มักทำในเวลาว่าง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 4.13 และ 4.14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13

การใช้เวลาว่างหลังเลิกงานของผู้ปกครอง

ประเภทของครอบครัว	กิจกรรมที่มักทำหลังเลิกงาน
ครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว จำนวนทั้งสิ้น 7 ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - เลี้ยงสัตว์ โดยการพาสุนัขไปเดินเล่น (ปักเป้า) - ทำกับข้าวและทำงานบ้าน (กบ, เก็ด, เล็ก, ปักเป้า) - ช่วยลูก ๆ ทำการบ้าน (เล็ก, ปักเป้า) - นอนพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง (กบ, กานต์, เก็ด, มงคล, รัช) - นั่งคุยกับลูก ๆ (กานต์)
ครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยว โดยมีญาติสนิท เป็นผู้ปกครองดูแล จำนวน 2 ครอบครัว	พบว่ากิจกรรมหลังเลิกงานเป็นการหารายได้พิเศษ โดยมีเพียงครอบครัวของก้องเท่านั้นที่มีกิจกรรมเล่นนิทานให้หลานฟังก่อนนอน

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ประเภทของครอบครัว	กิจกรรมที่มักทำหลังเลิกงาน
ครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา เป็นผู้ดูแล จำนวนทั้งสิ้น 5 ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง (ฟ้า, เพลง, โม) - พุดคุยเล่นกันภายในบ้าน (แก้ม, เพลง, โม) - สังสรรค์กับเพื่อน (แก้ม) - ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน (ฟ้า) - ทำงานพิเศษ เพื่อหารายได้เสริม (ดาว) - ดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ทำงาน (ฟ้า)

จากตารางที่ 4.13 ครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงเดี่ยว ผู้ปกครองจะใช้เวลาหลังเลิกงานในการทำกับข้าว ดูแลบ้านและทำงานบ้านมากที่สุด โดยมีจำนวน 5 จาก 7 ครอบครัวและเป็นครอบครัวประเภทเดียวที่ให้สัมภาษณ์ว่าใช้เวลาว่างหลังเลิกงานในการทำกับข้าวและเก็บกวาดดูแลบ้าน ผู้ปกครองที่ใช้เวลาว่างในการดูแลสอนการบ้านลูก มีเพียง 3 ครอบครัว จากทั้งสิ้น 14 ครอบครัว โดยเป็นครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงเดี่ยว 2 ราย และมาจากครอบครัวที่มีบิดามารดา 1 ราย เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจกรรมหลังเลิกงานของผู้ปกครองในครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยวแต่มีอบหมายให้ญาติสนิทคือป้าในครอบครัวที่ 1 และ ย่าในครอบครัวที่ 2 เป็นผู้ปกครองของเด็กนั้น กิจกรรมของผู้ปกครองหลังเลิกงานคือการทำอาชีพเสริมเพื่อหารายได้พิเศษทั้ง 2 ครอบครัว โดยครอบครัวที่ 1 ผู้ปกครองทำอาชีพเสริมโดยการสอนพิเศษ และในครอบครัวที่ 2 ทำอาชีพเสริมด้วยการปลูกกระเทียม

ตารางที่ 4.14

การใช้เวลาว่างหลังเลิกงานของผู้ปกครอง

ประเภทของครอบครัว	กิจกรรมที่มักทำในวันหยุด
ครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว จำนวนทั้งสิ้น 7 ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ดูแลสัตว์เลี้ยง อาบน้ำให้สุนัข 1 ราย - ประกอบอาชีพเสริม ได้แก่การทำขนม 1 ราย - ดูแลทำความสะอาดบ้าน 6 ราย - ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า ดูแลบริเวณบ้าน 1 ราย - ไปเที่ยวพักผ่อนต่างจังหวัด 2 ราย

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ประเภทของครอบครัว	กิจกรรมที่มักทำในวันหยุด
	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าวัดทำบุญ 5 ราย - พักผ่อนด้วยการดูโทรทัศน์ ฟังเพลง 2 ราย - ทำกับข้าวทานกันในครอบครัว 2 ราย - ดูแลบุพการี 2 ราย - ไปเดินเล่นที่ห้างสรรพสินค้า หรือตลาดนัด 1 ราย
<p>ครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยว โดยมีญาติสนิทเป็นผู้ปกครองดูแล</p> <p>จำนวน 2 ครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รับ ส่งนักเรียนไปเรียนพิเศษ 1 ราย - ทำอาชีพเสริม 1 ราย - ดูแลสัตว์เลี้ยง อาบน้ำสุนัข ให้อาหารปลา 1 ราย - ไปเดินเล่นที่ห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะ 1 ราย - เก็บกวาด ทำความสะอาดบ้าน 1 ราย - ทำบุญที่วัด 2 ราย
<p>ครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้ดูแล</p> <p>จำนวนทั้งสิ้น 5 ครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง 3 ราย - พุดคุยเล่นกันภายในบ้าน 2 ราย - เก็บกวาด ทำความสะอาดบ้าน 2 ราย - ทำงานพิเศษ เพื่อหารายได้เสริม 2 ราย - เข้าวัดทำบุญ 2 ราย - รดน้ำต้นไม้ ปลูกต้นไม้ ดูแลสนามหญ้าในบ้าน 2 ราย - ออกกำลังกาย 1 ราย - ไปเที่ยวและทานอาหารนอกบ้าน 2 ราย - ไปเที่ยวพักผ่อนต่างจังหวัด 2 ราย

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ครอบครัว มีผู้ปกครองประกอบอาชีพเสริมในวันหยุด จำนวน 4 ครอบครัว โดยกระจายอยู่ในครอบครัวทั้ง 3 ประเภท นอกจากนี้ กิจกรรมที่ผู้ปกครองในทุกประเภทครอบครัวทำเหมือนกันใน

วันหยุด คือการทำความสะดวกสบายบ้าน โดยมีจำนวน 9 ครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว 6 ครอบครัว ครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยวโดยมีญาติสนิทเป็นผู้ปกครอง 1 ครอบครัว และครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา 2 ครอบครัว มีกิจกรรมการทำบุญที่วัดในวันหยุด 9 ครอบครัว โดยส่วนมากเป็นผู้ปกครองที่อยู่ในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งมีจำนวน 5 ครอบครัว และจากครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงเดี่ยว และมีทั้งบิดามารดาอีกประเภทละ 2 ครอบครัวเท่ากัน

นอกจากนี้พบว่าทุกประเภทครอบครัวใช้เวลาว่างในวันหยุดด้วยการพาบุตรหลานไปเดินเล่นในห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะหรือตลาดนัด มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 4 ครอบครัว ซึ่งทุกครอบครัวเป็นผู้ปกครองของเด็กผู้หญิง และโดยส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา และผู้ศึกษายังพบว่าเมื่อผู้ปกครองในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยวเท่านั้นที่ให้สัมภาษณ์ว่าใช้เวลาว่างในวันหยุดในการทำกับข้าวทานกันในครอบครัว ในขณะที่มีเพียงผู้ปกครองที่อยู่ในครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดาให้สัมภาษณ์ว่าพาครอบครัวออกไปทานอาหารนอกบ้านในวันหยุด

- การใช้หลักศาสนา

ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 ครอบครัวล้วนใช้หลักศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน โดยมีวิธีการที่แตกต่างกันดังนี้

1. ชักชวนลูกเข้าวัดทำบุญในวันหยุด พบในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว 5 ราย ได้แก่ ปักเป่า, รัช, มงคล, เก็ด, กานต์ พบในครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยวทั้ง 2 รายคือ ญาญา และก้องและในครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา 1 ราย คือ นา
2. ฝึกให้สวดมนต์ก่อนนอน พบในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว 4 ราย ได้แก่ รัช, มงคล, เก็ด, กบ, เล็ก และในครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา 2 ราย คือ ฟ้าและนา
3. ชี้แจงให้เข้าใจถึงบาปอันเกิดจากการทำผิดศีล 5 ซึ่งพบเฉพาะครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว 3 ราย คือ ปักเป่า, เก็ด,
4. ชี้แจงให้เห็นผลของการกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งพบในครอบครัวของกานต์เพียงครอบครัวเดียว

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์ ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ปกครองพบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- สังคมปัจจุบันและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อเด็ก

- สื่อแขนงต่าง ๆ และการสื่อสารที่ไร้พรมแดน เช่นทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว และเห็นตัวอย่างที่ดีและไม่ดี
- เพื่อนมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก และเด็กจะมีพฤติกรรมเลียนแบบ
- มีเวลาน้อยในการทำกิจกรรมร่วมกัน
- ค่านิยมในสังคม ที่ปัจจุบันเด็กจะฟุ้งเฟ้อ ใช้แต่ของมีราคาแพง
- วุฒิภาวะของเด็ก
- สภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
- เด็กอยู่ไกลหูไกลตาพ่อแม่
- เด็กไม่เชื่อฟังที่ผู้ปกครองสอนสั่ง
- อายุที่ต่างกันมากทำให้เกิดช่องว่างในการพูดคุยกัน

ส่วนที่ 3 สรุปข้อเสนอแนะของกรณีศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. โรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก
2. กระทรวงศึกษาธิการควรบรรจุเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมลงในหลักสูตร
3. ควรจัดให้มีการอบรมผู้บริหารของโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ
4. รัฐบาลควรมีโครงการเรียนฟรี ที่มีคุณภาพ
5. หน่วยงานเอกชนควรทำสิ่งที่มีประโยชน์
6. ผู้ปกครองควรดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด คอยสังเกตพฤติกรรม และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีให้กับลูก
7. สถาบันทางศาสนาควรมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก จัดกิจกรรมที่ชักจูงให้เด็ก ๆ สนใจมากขึ้น
8. กระทรวงวัฒนธรรมควรเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก
9. บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก รวมทั้งดารา นักแสดง ควรทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี

10. นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และเพื่อเข้าถึงตัวเด็ก

11. ชุมชน ควรช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็ก

การอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า ผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่างทั้ง 15 ครอบครัวล้วนใช้วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามกรอบการศึกษา คือ วิธีการอบรมสั่งสอนโดยตรง การเป็นต้นแบบ การสอดแทรกขณะทำกิจกรรมร่วมกัน และการใช้หลักศาสนา โดยเลือกใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว ซึ่งผู้ศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนเปรียบเทียบกับผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ดังนี้

พ่อกับแม่ไม่มีเวลาให้ ลูกจะเป็นเด็กดีได้หรือไม่

ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความประพฤติดี และครูประเมินระดับคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก ทั้ง ๆ ที่บางรายอยู่ในครอบครัวครอบครัวที่แยกกันอยู่ หรืออยู่ในภาวะที่ไม่ได้ใช้เวลาร่วมกันกับผู้ปกครอง เช่น นักเรียนที่อยู่หอพักภายในโรงเรียน และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีเวลาว่างน้อย เช่นกรณีของเด็ก และนา ซึ่งทั้ง 2 รายไม่ค่อยได้ใช้เวลาร่วมกับผู้ปกครองเท่าใดนัก เนื่องจากคุณแม่ของเด็กต้องทำงานทั้ง 7 วันในสัปดาห์ ส่วนกรณีของนาต้องอยู่หอพักภายในโรงเรียนเพราะบ้านอยู่ต่างจังหวัด และได้เจอพ่อกับแม่เฉพาะในช่วงปิดภาคเรียน จึงมีประเด็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดทั้งคู่จึงเป็นเด็กดี มีความรับผิดชอบ เอาใจใส่การเรียน และมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี

เมื่อพิจารณาย้อนไปจึงพบว่าคุณแม่ของเด็กเริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กตั้งแต่ 2 ขวบ ซึ่งตามทฤษฎีของ Piaget เชื่อว่า ช่วงวัย 2-8 ปี เป็นช่วงที่เด็กสามารถรับสภาพแวดล้อมเรียนรู้บทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กในวัยนี้จะทำให้เด็กสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งจะเป็นรากฐานในการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและปฏิบัติตามตามประสบการณ์ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมา

กรณีของนานั้น พบว่ามีญาติผู้ใหญ่คอยดูแลใกล้ชิดและอบรมสั่งสอนตลอดเวลาตั้งแต่นายังเป็นเด็ก และเน้นเรื่องการเข้าวัดทำบุญมาโดยตลอด และหากมีโอกาสคุณแม่ก็มักพา

นาไปทำงานหรือออกไปทำธุระด้วยเสมอ เพื่อให้ได้เห็นตัวอย่างของแม่ในเรื่องการทำงานและความรับผิดชอบ

วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีผลต่อความรับผิดชอบจริงหรือไม่

นักเรียนกลุ่มตัวอย่างบางราย เช่น บักเป้า, รัช และกบ ไม่ส่งการบ้านหรือส่งซ้ำ แสดงให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบ ทั้ง ๆ ที่ทุกรายล้วนได้รับการปลูกฝังทางคุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัว ทำให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัวไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่เป็นตัวกำหนดลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เช่น กรณีของบักเป้า ซึ่งผู้ปกครองเอาใจใส่ดูแลอย่างดี ใช้วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทุกวิธีการตามกรอบที่ศึกษา และเป็นรายเดียวที่ใช้เวลาวางหลังเลิกงานช่วยลูกทำการบ้าน แต่เพราะเหตุใดบักเป้าจึงยังมีพฤติกรรมไม่ส่งการบ้าน และถูกครูประเมินว่ามีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์พอใช้

จากการศึกษา พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจคือ บักเป้ามักบ่นให้เพื่อนฟังว่าพอกับแม่ชอบทะเลาะกันก่อนตัดสินใจแยกทาง ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้บักเป้ามีพฤติกรรมและลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมเบี่ยงเบนไปจากที่ได้รับการปลูกฝังจากผู้ปกครอง

นอกจากนี้ในกรณีของรัช และ กบ ซึ่งเป็นผู้ขยันทำงาน และมีความรับผิดชอบต่องานพิเศษที่ตนเองรับผิดชอบในวันหยุด ไม่เคยไปสายหรือขาดงานเลย แต่กลับมีพฤติกรรมโดดเรียนและไม่ส่งการบ้าน ไม่รับผิดชอบต่อการเรียน ซึ่งทั้ง 2 รายต่างยกแม่ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายกับข้าวเหมือนกันเป็นต้นแบบในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นว่าในเรื่องของความขยันและรับผิดชอบนั้น แม่ของเด็กทั้งสองคนมีตนเองเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกเพียงอย่างเดียวโดยขาดการอบรมสั่งสอนให้ลูกตระหนักถึงบทบาทที่แท้จริงของตนเอง เด็กจึงมีความขยันและรับผิดชอบเฉพาะในด้านการทำงานเหมือนแม่เท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ที่เชื่อว่าเด็กในวัย 10-16 ปี จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับที่ 2 คือระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะรักษากฎเกณฑ์ เพราะต้องการต้องการทำตามความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่ตนรัก ยึดตัวบุคคลหรือกลุ่มเป็นเกณฑ์ เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่น ๆ (ซึ่งในกรณีของรัชและกบคือคุณแม่) จะเห็นด้วยและพอใจเพื่อให้เป็นที่รักใคร่ แต่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในฐานะนักเรียน ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ดี

การสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืนช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจริงหรือ

รัฐได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เริ่มจำความได้ โดยวิธีหนึ่งที่คุณแม่ใช้คือการฝึกให้รัฐสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืนจนติดเป็นนิสัย แต่ระหว่างการศึกษา รัฐมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์สุจริต โดยการลอกแบบสอบถามของเพื่อน และรัฐเองยอมรับว่าพูดปดในบางครั้งหากคำพูดนั้นช่วยให้ตนเองได้ประโยชน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืนไม่ได้ช่วยให้รัฐเข้าใจว่าการพูดปดต่อบุพการีนั้นเป็นบาป และไม่ช่วยให้รัฐรู้จักแยกแยะคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและไม่ดี

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้รัฐต้องโกหกคือกลัวคุณแม่ดู และเชื่อว่าหากตนเองพูดความจริงก็จะถูกดู เช่น ถ้าแม่รู้ว่าอยู่ร้านเกมจะถูกดูจึงต้องโกหกว่าอยู่ร้านหมูกระทะกับเพื่อน ๆ ซึ่งอธิบายได้โดยทฤษฎีของ Albert Bandura ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง ทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ทำให้สามารถคาดหวังได้ถึงวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงผลที่เลวร้ายต่าง ๆ นำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำ หรือไม่ทำพฤติกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่การตั้งมาตรฐานการประพฤติสำหรับตัวเอง ซึ่งในกรณีนี้ รัฐเรียนรู้ว่าถ้าตนเองพูดความจริงเรื่องไปเล่นเกม ก็จะถูกแม่ลงโทษด้วยการว่ากล่าว ซึ่งหากแม่ของรัฐปรับเปลี่ยนวิธีการของตนเอง ด้วยการไม่ลงโทษในทันทีแต่ควรใช้วิธีพูดคุยชี้แจงเหตุผล และชักชวนลูกให้ทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์มากกว่าการเล่นเกม หรือกำหนดเวลาในการเล่นเกมให้ชัดเจน จะเกิดประโยชน์มากกว่าการว่ากล่าวอย่างเดียว และจะช่วยให้เด็กกล้าพูดความจริง

กีฬาช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยหรือไม่

มงคล และก้อง มีลักษณะที่เหมือนกันคือมีความเป็นผู้นำสูง รับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย รู้จักแบ่งเวลาและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นพี่รักของเพื่อน ๆ โดยจากการศึกษาพบว่าทั้งสองคนอยู่ในประเภทของครอบครัวที่แตกต่างกัน มงคลอยู่ในครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว ส่วนก้องอยู่ในครอบครัวบิดาเลี้ยงเดี่ยวและมีคุณป้าเป็นผู้ปกครองดูแล นอกจากนี้ระดับการศึกษาของผู้ปกครองของเด็กทั้งสองคนก็แตกต่างกัน กิจกรรมการใช้เวลาว่างในวันหยุดแตกต่างกัน โดยมงคลจะพักผ่อนด้วยการดูโทรทัศน์ ฟังเพลงและอ่านหนังสือในวันหยุด ส่วนก้องจะต้องออกไปเรียนพิเศษ แต่พบสิ่งที่ทั้งสองคนทำเหมือนกันคือกิจกรรมหลังเลิกเรียนและการอยู่

หอพักภายในโรงเรียน โดยทั้งคู่มักเล่นกีฬาหลังเลิกเรียนเป็นประจำ และได้ใช้เวลาร่วมกับผู้ปกครองเฉพาะช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และช่วงปิดภาคเรียน ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้มงคลและก้องมีคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันคือกิจกรรมการเล่นกีฬาหลังเลิกเรียนเป็นประจำ เนื่องจากในการเล่นกีฬาผู้เล่นจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการเล่น ซึ่งฝึกให้ผู้เล่นเป็นผู้มีระเบียบวินัย และมีน้ำใจเป็นนักกีฬาคือการตรงต่อเวลา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย ซึ่งจัดอยู่ในคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน

เลี้ยงลูกอย่างไรให้เป็นเด็กดี

โม เป็นนักเรียนที่ครูประเมินว่ามีเกณฑ์คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุดชั้น มีความรับผิดชอบสูง ตั้งใจเรียน เป็นที่รักของเพื่อนและเป็นทีไว้วางใจของครู มีจิตใจโอบอ้อมอารี รู้จักถนอมและมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่เคยพูดปดแม้มีโอกาส และจะคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ปกครองก่อนจะตัดสินใจทำอะไร จากการศึกษาพบว่าโมอยู่ในครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา พ่อมีอาชีพรับจ้างและแม่มีอาชีพค้าขาย และแม้ว่าคุณแม่ของโมจะต้องทำงานทั้ง 7 วัน แต่ก็โทรคุยกับลูกทุกเย็นหลังเลิกเรียน และพาลูกออกไปขายของด้วยในวันหยุด โดยคุณแม่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูกด้วยการสั่งสอนอบรมโดยตรง มีการให้รางวัลด้วยการชมเชยและให้กำลังใจ พร้อมทั้งให้กำลังใจลูกอยู่เสมอ และลงโทษด้วยการย่ำเตือนให้นึกถึงความรักที่แม่ลูกมีต่อกัน

วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน

วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน สามารถอภิปรายผลการศึกษได้ตามลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 4 ด้าน โดยอ้างอิงจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, น. 7-12) คือ ด้านวินัย ความรับผิดชอบ ด้านความประหยัด ด้านความเกรงใจ มีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม และด้านความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งครอบครัวควรนศึกษาวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านวินัย ความรับผิดชอบ

กรณีศึกษาที่มีลักษณะคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัดด้านวินัยความรับผิดชอบ ได้แก่ มงคล, เล็ก, กานต์, โม, นา, แก้ม, ฟ้า และก้อง โดยรับผิดชอบในเรื่องการเรียนและงานที่ได้รับ

มอบหมายที่โรงเรียน ส่วนรัช กบ และดาว พบว่ามีความรับผิดชอบในเรื่องของการทำงานประกอบอาชีพ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ได้รับวิธีการปลูกฝัง สรุปได้ดังนี้

1. การสั่งสอนอบรมโดยตรง โดยใช้การลงโทษและให้รางวัลตามแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud (1923, อ้างถึงใน อีรพร อูวรรณโณ, 2526, น. 32) ซึ่งเชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่และผู้ใกล้ชิด เป็นสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือ ซึ่งปรากฏในครอบครัวของกานต์ ซึ่งคุณแม่จะทำโทษด้วยการงดหรือลดค่าขนมไปโรงเรียนหากพบว่ากานต์ไม่รับผิดชอบงานที่โรงเรียนให้เรียบร้อย

2. การเป็นต้นแบบ ในครอบครัวของรัช และ กบ ซึ่งมีแม่ประกอบอาชีพขายกับข้าว ทั้ง รัช และกบ ต่างยึดแม่เป็นต้นแบบทางคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน จึงทำให้ทั้งสองคนมีความรับผิดชอบในเรื่องการทำงาน สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1944, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันท์, 2520, น. 3-4) เด็กในระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) จะพบในช่วงอายุ 10-16 ปี จะรักษากฎเกณฑ์ เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ต้องการทำความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่ตนรัก ยึดตัวบุคคลเป็นเกณฑ์ โดยในกรณีของรัชและกบนั้น ต้องการการยอมรับจากบุคคลที่ตนรัก คือคุณแม่ แต่คุณแม่ไม่ค่อยได้มีเวลาในการพูดคุย หรือใช้เวลาร่วมกันเท่าใดนัก จึงทำให้เด็กไม่รู้ว่าที่รับผิดชอบของตนที่แท้จริง ว่าเป็นการเรียน และกลุ่มสังคมที่ตนควรจะต้องรักษากฎเกณฑ์เพื่อเป็นที่ยอมรับคือโรงเรียน จึงทำให้เด็กเข้าใจผิดคิดว่าการทำงานอย่างขยันขันแข็ง และรับผิดชอบในหน้าที่การงานเพียงด้านเดียวจะทำให้แม่รู้สึกภาคภูมิใจ

ต่างจากนา ซึ่งคุณแม่ใช้วิธีพาลูกไปที่ทำงานด้วย ทำให้ลูกเห็นถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในสถานะภาพที่ต่างกันออกไป เช่น เมื่อไปทำงาน แม่ก็จะรับผิดชอบงานในฐานะคุณครู แต่เมื่อกลับมาบ้าน แม่ก็จะรับผิดชอบในฐานะแม่บ้าน จึงเป็นต้นแบบที่ดีในเรื่องความรับผิดชอบให้แก่ลูก

3. การสอดแทรกกิจกรรมยามว่างร่วมกัน พบเด่นชัดในครอบครัวของดาว ซึ่งคุณแม่พอใช้เวลาสั่งสอนอบรมลูกในกองถ่ายละคร ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานของดาว โดยเน้นถึงการตรงต่อเวลาและรู้จักหน้าที่ของตน การที่พ่อเป็นผู้รับ-ส่งดาว และนั่งอยู่ด้วยในกองถ่ายละครนั้น ทำให้พ่อของดาวมีเวลาใกล้ชิดลูก และมีโอกาสในการพูดคุยเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

ด้านความประหยัด

กรณีศึกษาที่มีลักษณะคุณธรรมจริยธรรมในด้านนี้เด่นชัดได้แก่ รัช, กบ, เล็ก, กานต์, ก้อง และฟ้า ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ใช้วิธีการปลูกฝังด้วยการเป็นต้นแบบ ตามที่ Albert Bandura ได้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากตัวแบบ (ชัยพร วิชชาวุธ และ ธีรพร อุวรรณโณ, 2525, น. 22) โดยในเรื่องของความประหยัดนั้น พบวิธีการนี้ในกรณีของรัช และปักเป้า ซึ่งแม่จะไตร่ตรองถึงประโยชน์ใช้สอยเสมอ ก่อนจะตัดสินใจซื้อของแต่ละครั้ง โดยเฉพาะรัช ซึ่งคุณแม่จะสอนให้รู้จักนำเงินที่เหลือใช้มาหยอดกระปุกตั้งแต่วัยเด็ก ส่วนในกรณีของก้อง คุณป้าจะใช้วิธีการสั่งสอนโดยตรง และลงโทษด้วยการลดค่าขนม เพื่อให้ก้องเห็นคุณค่าของเงิน และรู้จักอดออมเพื่อใช้ในวันหน้า

ด้านความเกรงใจ มีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เลือเพื่อแม่และเสียสละเพื่อส่วนรวม

กรณีศึกษาที่มีลักษณะคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัดในด้านนี้ได้แก่ ปักเป้า, มงคล, เกีต, เล็ก, กานต์ และโม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สรุปได้ว่าผู้ปกครองใช้วิธีการปลูกฝังดังต่อไปนี้

1. การสั่งสอนอบรมโดยตรง โดยพบในกรณีของปักเป้า ซึ่งแม่จะใช้วิธีพูดคุยสั่งสอนอบรมเรื่องความมีเมตตาต่อสัตว์ เมื่อปักเป้าตี หรือทำร้ายสัตว์ ส่วนในกรณีของมงคล แม่ก็พูดคุยสั่งสอนอบรมในเรื่องของการให้อภัยและช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ
2. การเป็นต้นแบบ พบในกรณีของปักเป้าเช่นเดียวกัน โดยแม่มักชักชวนลูกให้ช่วยกันดูแลสัตว์เลี้ยงร่วมกันเสมอ ทำให้ปักเป้าเห็นแบบอย่างจากแม่
3. การสอดแทรกกิจกรรมยามว่างร่วมกัน พบในครอบครัวของปักเป้า ที่คุณแม่ชักชวนลูกให้ใช้เวลาว่างในการดูแลสัตว์เลี้ยง พาสุนัขไปเดินเล่น โดยเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีเมตตาต่อสัตว์ ส่วนในกรณีของโมนั้น แม่มักใช้เวลาว่างในการดูโทรทัศน์ และใช้โอกาสนั้นในการสั่งสอนอบรมและนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยกันยามว่าง
4. การใช้หลักศาสนา พบในกรณีของเกีต ซึ่งคุณแม่มักพาไปทำบุญที่วัด และชี้แจงถึงบาปกรรมจากการทำผิดศีล 5 ซ้ำอยู่เสมอ เช่นเดียวกับคุณแม่ของเด็ก

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

กรณีศึกษาที่มีลักษณะคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัดด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ กานต์, โม, และเพลง ผู้ปกครอง ใช้วิธีการปลูกฝังที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสั่งสอนอบรมโดยตรง พบได้เด่นชัดในกรณีของเพลง ซึ่งคุณแม่จะใช้วิธีลงโทษหากเพลงกลับบ้านผิดเวลา หรือไม่โทรขออนุญาตล่วงหน้า ซึ่งทำให้เพลงต้องโทรขอ

อนุญาตผู้ปกครองทุกครั้งที่กลับบ้านผิดเวลา โดยหากผู้ปกครองไม่อนุญาตก็จะตรงกลับบ้านทันที

2. การใช้หลักศาสนา ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ใช้หลักศาสนาในการปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยเด็กส่วนใหญ่เชื่อว่าการพูดปดนั้นเป็นบาป

นอกจากนี้ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับที่ ชัยพร วิชชาวุธ และ ธีรพร อุวรรณโณ (2525, น. 22) ได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

1. การปลูกฝังค่านิยมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) เป็นกระบวนการการปลูกฝังจริยธรรมด้วยตนเอง คือ เด็กจะเรียนรู้ ค้นหาคำตอบ พร้อมทั้งเป็นผู้เลือกที่จะปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในด้านความเชื่อ ศสนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมาโดยมีผู้ใหญ่เป็นตัวชี้แนะ หรือ จัดการให้มีการชี้แนะอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เด็กได้ใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนพิจารณาเลือกกระทำตามที่ตัดสินใจ หรือยึดถือปฏิบัติเป็นพฤติกรรมของตนในที่สุด ซึ่งวิธีการนี้พบในกรณีของ บักเป้า, ญาญา, รัช, กบ, เล็ก, กานต์, นา, แก้ม, ดาว และก้อง

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning) เชื่อว่าจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาตามระดับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งผูกพันกับวัยของเด็ก วิธีการปลูกฝังจริยธรรมต้องให้เหตุผลเพื่อให้เด็กรู้จักพิจารณา และมีเกณฑ์การตัดสินใจเกี่ยวกับความดี ความถูกต้อง ความผิด โดยการแลกเปลี่ยนทรรศนะ ซึ่งพบในกรณีของมงคลซึ่งผู้ปกครองจะให้มงคลแสดงเหตุผลเมื่อตนเองกระทำความผิด และกรณีของฟ้า ที่ผู้ปกครองมักแนะนำให้ฟ้าแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่ได้พบเจอ จากนั้นจึงจะเสริมแนวคิดแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) แบบดูราเชื่อว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจกฎเกณฑ์ สำหรับใช้ประเมินความถูกต้องผิดของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เช่น จากการสังเกตจากประสบการณ์ตรง ฯลฯ แล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมความเชื่อของบุคคล การปลูกฝังจึงใช้การจัดเงื่อนไขการเสริมแรง การลงโทษตามวิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม พร้อมทั้งใช้การอธิบายตามวิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล นอกจากนี้ มีการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีหลักเกณฑ์ตัดสินใจจะเลือกหรือไม่ประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจากการที่เกิดการเรียนรู้ ซึ่งพบในกรณีของเพลง, เก็ด, ฟ้า, บักเป้า, โม, นา และก้อง

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางที่น่าจะเหมาะสมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาพบว่าปัญหาหลักในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ได้แก่ การที่ผู้ปกครองขาดความรู้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน และขาดเหตุผลในการให้รางวัลหรือลงโทษเด็ก ซึ่งการให้รางวัลจนเกินพอดีนั้น จะทำให้เด็กได้ใจ และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนเหมือนในกรณีของดาว ส่วนการลงโทษโดยขาดเหตุผล ก็จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปเพื่อไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะได้รับการแก้ไขโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ผู้ปกครองควรปรับทัศนคติที่มีต่อการให้รางวัลและลงโทษเด็ก ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ ตัวเด็กเองนั้น ก็จะต้องรับฟังเหตุผลของผู้ปกครอง และยอมรับความผิดพลาด นอกจากนี้หน่วยงานอื่น ทั้งโรงเรียน สถาบันทางศาสนา และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรจัดโครงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เพื่อจะได้มีแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในครอบครัวต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังพบว่าความใกล้ชิดภายในครอบครัวในสังคมปัจจุบันมีน้อยเกินไป ทุกคนในครอบครัวต้องทำงานหาเงิน ทั้งประกอบอาชีพปกติและอาชีพเสริม ทำให้มีเวลาในการเอาใจใส่ซึ่งกันและกันน้อยกว่าที่ควร ซึ่งผู้ปกครองบางรายมอบให้โรงเรียนทำหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลานของตนเอง ซึ่งในข้อนี้ ผู้ปกครองควรตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของครอบครัวในการทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เพราะพ่อแม่คือครูคนแรกของลูก และจะต้องพยายามหาเวลาอยู่ร่วมกันให้มากที่สุดโดยอาจพาไปทำงานหรือไปทำธุระด้วยเมื่อมีโอกาส เช่นเดียวกับกรณีของนาและโม เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดภายในครอบครัวและจะนำไปสู่ช่องทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ผู้ปกครองไม่ควรทะเลาะกันให้เด็กเห็น เพราะการทะเลาะกันนั้นส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กอย่างแน่นอนและอาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจ